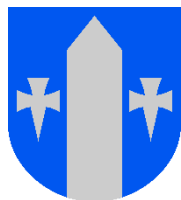

PYHÄJÄRVEN KAUPUNKI

Laaja hyvinvointikertomus 2017–2021 ja hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Kaupunginvaltuusto 28.2.2022 § 15

Jukka Tikanmäki
Valtuuston puheenjohtaja

Kirsti Kinnunen
Pöytäkirjanpitäjä

Juha Liuska
Pöytäkirjantarkastaja

Raija Leppäharju
Pöytäkirjantarkastaja

Sisällys

Alkusanat	1
1. Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi	2
1.1. Kaikki ikäryhmät	2
2. Hyvinvointitiedon ja tehtyjen toimenpiteiden arviointi	8
2.1. Yhteenveto havainnoista	8
2.1.1. Lapset ja lapsiperheet.....	8
2.1.2. Nuoret.....	13
2.1.3. Työikäiset.....	15
2.1.4. Ikäihmiset	17
2.1.5. Vapaa-aikatoimi hyvinvointia ja terveyttä edistävänä tuottajana	19
2.1.6. Osallisuus.....	21
2.1.7. Aktiiviset järjestöt ja järjestöyhteistyö	21
2.1.8. Turvallisuus ja tekninen toimi.....	22
3. Keskeiset opit ja evästyksen päätyttyä valtuustokaudelta	24
3.1. Hyvinvointikyselyn tulokset.....	24
3.2. Minun arkeni ja elämäni kyselyn tulokset.....	25
3.3. Virtaa vapaaehtoisuudesta -hanke.....	26
3.4. Digituki.....	27
3.5. SUMU-hanke.....	27
3.6. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)	28
3.7. Koronaepidemia	30
3.8. Väestön hyvinvoinnin ja palvelujärjestelmän vahvuudet ja kehittämiskohteet	31
4. Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset	32
5. Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat	32
6. Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025	33
7. Kertomuksen vastuutaho ja laatijat	46

Alkusanat

Mitkä asiat tekevät sinun elämästäsi hyvää ja saavat sinut kokemaan olosi hyvinvoivaksi?

Jokainen vastannee hieman eri tavalla, mutta useimmiten vastauksissa toistuvat esimerkiksi turvallinen elinympäristö, viihtyisä koti, läheiset ihmiset, terveys, riittävä taloudellinen toimeentulo, työ, sujuva arki, mukava tekeminen vapaa-ajalla ja luonnon läheisyys. Lopulta siis varsin arkiset asiat johtavat kokemukseen siitä, että elämme hyvää elämää. Tämä on lähtökohtana Pyhäjärven hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen malliin.

Pyhäjärven kaupunkistrategia ohjaa hyvinvoinnin näkökulmasta painopistealueita. Tavoitteena on, että hyvinvoinnin edistäminen huomioidaan kaikessa palvelutoiminnassa ja uudistamistyössä. Elinvoiman, sosiaali- ja terveystoimen, osaamisen, sivistyksen ja kulttuurin edistäminen, elinympäristön kehittäminen sekä paikallisen osallisuuden ja demokratian edistäminen vaikuttavat kaikki kaupungin asukkaiden ja yhteisöjen hyvinvointiin. Nämä kaupungin tehtävät ja roolit jopa vahvistuvat. Yhteisen hyvinvointitiedon tuottaminen ja jakaminen sekä hyvinvoinnin yhteinen edistäminen alueellisten toimijoiden kanssa on keskeistä asukkaiden ja asiakkaiden palvelujen järjestämiseksi.

Kunnilla on lakisääteinen vastuu edistää kuntalaistensa hyvinvointia ja terveyttä sekä seurata ja raportoida kuntalaistensa hyvinvoinnin tilaa ja kehitystä valtuustokausittain laajassa hyvinvointikertomuksessa valtuustolle. Tässä laajassa hyvinvointikertomuksessa kuvataan väestön hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, kuntalaisten hyvinvoinnin nykytilaa sekä kunnan toimintaa hyvinvoinnin edistämiseksi ajalta 2017–2021. Hyvinvointikertomuksen toinen osa sisältää hyvinvointisuunnitelman vuosille 2022–2025.

Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman valmistelusta on vastannut kaupunginhallituksen nimeämä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) työryhmä. Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet on integroitu kaupungin talousarvioon ja -suunnitelmaan, jolla varmistetaan hyvinvointityön suunnitelmallinen toteutuminen ja palvelujärjestelmän kyky vastata hyvinvointitarpeisiin. Hyvinvointityötä tehdään verkostomaisesti useiden toimijoiden kanssa.

Pyhäjärvi on ollut mukana Pohjois-Pohjanmaan maakunnan hyte- valmistelussa, josta on saatu oppia kaupungin hyvinvointityön jatkovalmisteluun. Toimimme ihmislähtöisen hyte -työn toimintaperiaattein. Toisaalta olemme saaneet viedä Pyhäjärven hyvinvointityön malleja esimerkkeinä muille kuntatoimijoille. Pyhäjärven kaupungille myönnettiin marraskuussa 2021 Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointiteko -tunnustus panostamisesta hyvinvointitalouteen.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) seuraa kuntien terveyden edistämisen aktiivisuutta (TEA-viisari) eri osa-alueilla. Näitä tietoja kaupunki on hyödyntänyt toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja hyte – johtamisessa. Pyhäjärvellä valmistaudutaan parantamaan hyte-aktiivisuutta ja toimenpiteitä tehdään koko ajan tulosten parantamiseksi.

Hyvinvointityötä ja hyvinvointijohtamista on tehty Ikäystävällisen Pyhäjärvi -teeman alla suunnitelmallisesti noudattaen kuntastrategian painotuksia elinvoiman ja hyvinvoinnin edistämisessä.

1. Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

1.1. Kaikki ikäryhmät

Pyhäjärven väestömäärä on ollut laskeva vuodesta 1985 ja haasteena on väestön keskimääräistä suurempi ikääntyminen. Vuoden 2020 lopussa 35,5 % (2019: 34,3 %) Pyhäjärven asukkaista oli yli 64-vuotiaita. Asukkaista 14,2 % (2019: 14,6 %) oli alle 15-vuotiaita. Yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut. Marraskuussa 2021 Pyhäjärvellä oli 4.972 asukasta ja vuoden 2030 väestöennuste on 4261 (Tilastokeskus 12.1.2022).

Taulukko 1. Pyhäjärven väestö vuonna 2017 ja 2020. Lähde: Tilastokeskus, 23.12.2021.			
	2017	2020	
Väkiluku vuonna 2020	5337	5033	
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %	-2,0	-1,9	
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä, %	14,7	14,2	
15–64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	53,2	50,3	
Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	32,1	35,5	
Syntyneiden enemmitys, henkilöä	-50	-57	
Kuntien välinen muuttovoitto/-tappio, henkilöä	-62	-38	
Perheiden lukumäärä	1440	1364	
Taulukko 2. Syntyperä ja taustamaa sukupuolen mukaan Pyhäjärven kunnassa. Lähde: Tilastokeskus, 23.12.2021			
	Pyhäjärvi, väestö 31.12.2020		
	Yhteensä	Miehet	Naiset
Yhteensä	5033	2532	2501
Suomi	4973	2517	2456
Ulkomaat	60	15	45

Taloudellinen huoltosuhde eli elatusuhde on ollut pitkään korkea, vuonna 2020 se oli 2,24 (2019: 2,07, 2017: 2,09). Suhdeluku kuvaa alueen väestörakennetta työllisten sekä työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien välisenä suhteena. Mitä suurempia arvoja suhdeluvut saavat, sitä heikompi on tilanne. Taloudellinen huoltosuhde kuvaa työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien suhdetta työllisiin. Pohjois-Pohjanmaan elatusuhde vuonna 2020 oli 1,55 (2019: 1,48). Väestöllinen huoltosuhde on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden ajan, johtuen ikäihmisten suhteellisen määrän kasvusta väestössä. (Lähde: THL, Sotkanet, 3.1.2022)

Huoltosuhde on nousussa. Vuonna 2020 huoltosuhde oli 98,9, kun vuonna 2019 se oli 95,9 ja 2017 87,9. Väestöllinen huoltosuhde ilmaisee alle 15-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden määrän 100 työikäistä kohden. Verotulot/asukas oli vuoden 2020 lopussa 4.315 euroa/asukas, mikä on hiekan maan keskitason alapuolella, mutta alueen muihin kuntiin verrattuna korkea. Lainakanta on kasvanut isojen investointien myötä ja samalla kaupungin omavaraisuusaste on laskenut.

Pyhäjärvisien terveydentila on keskimäärin huonompi verrattuna muihin Pohjois-Pohjanmaan kuntien asukkaisiin. Ikävakioidut sairastavuusindeksit (THL* ja Kela**) ovat todella korkeat. Vaikka moni pyhäjärvinen voi hyvin, kasaantuu heille terveyteen ja elinoloihin liittyviä ongelmia. Haasteena onkin väestön terveyserojen kasvaminen väestö- ja ikäryhmien kesken. (Taulukko 3. ja 4.)

Taulukko 3. THL:n* ja Kelan sairastavuusindeksi ikävakioitu Pyhäjärvi. Lähde: THL, Sotkanet, 7.9.2021.**

Alue/Kunta	2015		2016		2017	
	THL	Kela	THL	Kela	THL	Kela
Pohjois-Pohjanmaa	125,8	-	121,9	113,5	-	113,2
Pyhäjärvi	165,2	140,4	163,9	141,7	-	139,3
Haapajärvi	156,7	135,2	151,5	133,2	-	127,3
Kärsämäki	157,8	136,6	137,7	133,6	-	135,8
Reisjärvi	132,5	130,9	131,7	124,1	-	126,3

*THL:n sairastavuusindeksi kuvaa suomalaisten kuntien ja alueiden väestön sairastuvuutta suhteessa koko maan tasoon (100). Mitä pienempi luku on, sitä terveempi väestö on. Vertailuluvut ovat ikävakioituja eli kuntien erilaisten ikärakenteiden vaikutus tuloksiin on poistettu. Indeksissä on otettu huomioon seitsemän eri sairausryhmää ja neljä eri painotusnäkökulmaa. Indeksien sisältämät sairausryhmät ovat syöpä, sepelvaltimotauti, aivoverisairaudet, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveyden ongelmat, tapaturmat ja dementia. Indeksissä kunkin sairausryhmän yleisyyttä painotetaan sen perusteella, mikä on ko. sairausryhmän merkitys väestön kuolleisuuden, työkyvyttömyyden, elämänlaadun ja terveydenhuollon kustannusten kannalta.

**Kelan sairastavuusindeksi on rekisteritietojen avulla laskettu indeksiluku, joka kertoo, miten tervettä tai sairastava väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (=100). Rekisterimuuttujat ovat kuolleisuus, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus työkäisistä ja kolmantena erityiskorvattaviin lääkkeisiin, rajoitetusti peruskorjattaviin lääkkeisiin tai ruokavaliokorvauksiin oikeutettujen osuus väestöstä.

Taulukko 4. Kelan Terveyspuntarin kansantaudit*, vakioitu Pyhäjärvi. Lähde: Kela, 23.12.2021.

Kansantauti	2016		2017		2018	
	Pyhäjärvi	P-P	Pyhäjärvi	PP	Pyhäjärvi	PP
Diabetes	122,6	106,1	123,5	106,4	123,8	106,1
Psykoosit	165,1	123,1	166,0	123,0	171,0	122,5
Sydämen vajaatoiminta	173,4	181,2	175,1	177,2	181,8	171,4
Nivelreuma	107,3	115,9	107,5	115,9	103,0	116,1
Astma	170,4	132,9	168,4	132,5	164,5	131,8
Verenpainetauti	142,5	138,3	142,2	139,1	142,2	139,6
Sepelvaltimotauti	139,2	150,3	137,6	149,2	139,1	146,7
Kansantauti-indeksi	145,8	135,4	145,8	134,8	146,6	133,5

*Kelan rekisteritietojen avulla laskettu indeksilukuja, jotka kertovat, kuinka yleisiä niin sanottujen kansantautien erityisoikeudet ovat suhteessa maan keskiarvoon (=100). Laskennassa käytetään vuoden lopun väestötietoja sekä tietoa erityiskorvausoikeuksien voimassaolosta vuoden lopussa.

Kansantautien kokonaisindeksi on pysynyt Pyhäjärvellä korkeana viimeisen kymmenen vuoden ajan. Pohjois-Pohjanmaan vastaava indeksi on 133,5. Vertailukunnista Kärsämäen 153,0 ja Reisjärven 150,6 indeksit ovat Pyhäjärveä korkeammat ja Haapajärvellä 144,0 hieman matalampi vuoden 2018 tilanteessa.

Päihdehuollon avopalveluiden asiakkuudet kasvaneet selvästi vuodesta 2019 vuoteen 2020. (Taulukko 5.). Kynnystä päihdepalveluihin on onnistuneesti saatu madallettua yhteistyöllä toimijoiden kesken, mikä näkyy asiakkuuksien määrässä. Päihdeasiakkaiden hoitoa tapahtuu vastaanotoilla, työterveyshuollossa, mielenvireyskeskuksessa ja sosiaalitoimissa. Päihdetyö ja mielenterveystyö nivoutuvat usein yhteen, eikä tilastoissa ei aina onnistuta erottamaan päihde – ja

mielenterveysasiakkuuksia toisistaan. Päihdepalvelujen kysyntä ja tuottaminen Selänteen palveluna, mm. opioidikorvaushoidot, on viime vuosina lisääntynyt. Kaikkia haitallisesti päihteitä käyttävät eivät halua hoitoa tai asiakkuutta. Päihdetyöllä saavutetaan parhaiten tuloksia varhaisen puuttumisen kautta ja panostamalla perheiden hyvinvoinnin tukemiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen. Korjaava päihdetyö tarkoittaa aina myös ennaltaehkäisevää työtä, jolla pyritään ehkäisemään päihteiden käytön tuottamien ongelmien kroonistuminen.

Ehkäisevän työn edistämiseksi Pyhäjärven kaupungin toimialueiden lisäksi Ppky Selänne on osallistunut Ehkäisevän Päihdetyön ohjelman päivittämiseen. Ohjelman päivittämistä tulee jatkaa vielä vuoden 2022 aikana. Samoin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittäminen on työn alla.

Vuodesta 2019 alkaen Pyhäjärvellä on toteutettu Ehkäisevän päihdetyön viikkoa vuosittain marraskuussa. Viikolla järjestetään useiden eri toimijatahojen yhteistyössä toteuttamia tapahtumia hyvinvointiin ja ennaltaehkäisevään päihdetyöhön liittyen. Kulttuuripalvelujen koordinoimana tapahtumia järjestettiin eri-ikäryhmille, mm. perheille lastentapahtuma, nuorille elokuva- ja keskusteluilta, toritapahtuma ja kirjastossa tietoisuuksia. Lisäksi jalkauduttiin kauppoihin ”Ethän myy meille”-kampanjalla. Pyhäjärven liikkeet lähtivät yhteistyöhön erinomaisesti mukaan ja näkyvyyttä saatiin myös lasten ja nuorten keskuuteen.

Taulukko 5. Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1000 asukasta kohden. Lähde: THL, Sotkanet, 7.9.2021.

Alue/Kunta	Vuosi				
	2016	2017	2018	2019	2020
Pohjois-Pohjanmaa	11,0	10,0	4,1	3,8	3,7
Pyhäjärvi	25,9	16,1	17,5	28,1	42,9
Haapajärvi	16,2	23,0	25,5	15,8	16,8
Kärsämäki	21,1	16,1	8,4	10,5	8,3
Reisjärvi	3,9	5,3	4,7	8,8	8,1

Pyhäjärvellä koulutustaso on nousemassa vähitellen, joka kuvaa nuorten myönteisempää suhtautumista koulutukseen. Oppivelvollisuusikä nousi 18 vuoteen syksyllä 2021, mikä osaltaan nostanee nuorten koulutustasoa. Koulutustasomittain ilmaisee väestön koulutustason. Pyhäjärviset ovat opiskelleet keskimäärin 2,8 vuotta peruskoulun jälkeen (THL, Sotkanet 2020). Koulutustaso Pyhäjärvellä on sama vertailukunnissa (2,7–3 vuotta), mutta alhaisempi kuin Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa (3,8 vuotta). Koulutus ja työllisyys vaikuttavat merkittävästi asukkaiden sosioekonomiseen asemaan.

Terveyden edistämisen aktiivisuutta seurataan kuntajohdossa, perusterveydenhuollossa, liikunta-toimessa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa joka toinen vuosi sekä uutena kulttuuritoimessa vuodesta 2019 lähtien. THL:n toimesta kansallisesti. TEA-viisarin pistemäärillä voidaan arvioida aktiivisuutta (Taulukko 6.).

Kuntajohdon terveyden edistämisen aktiivisuus on noussut hyvälle tasolle ja pystynyt pitämään tason yllä verrattaessa Pohjois-Pohjanmaa ja koko maan tuloskehitykseen. Perusopetuksen TEA-viisarin uusimman mittauksen tulokset tulivat vuonna 2020. Tulos parani merkittävästi edellisestä mittauksesta. Perusopetuksen kokonaispisteet mittauksessa olivat 76 pistettä, kun maan keskiarvo oli 66 pistettä. Liikuntatoimen aktiivisuus on Pyhäjärvellä erittäin hyvällä tasolla. Kulttuuritoimen osalta tulos on parantunut huomattavasti verrattuna vuoteen 2019. Perusterveydenhuolto on arvioitu

PPKY Selänteen toimesta THL:lle ja pistemäärä 82 yli koko maan tason. Pyhäjärven lukion TEA-viisarin tuloksia ei ole saatavilla; edelliseen kyselyyn ei ole vastattu.

TAULUKKO 6. TEAviisarin tuloksia. Lähde: TEAviisari, päivitetty 21.12.2021.			
TEA-viisarin pisteet, KAIKKI SEKTORIT.			
	Pisteet UUSIMMAT		
	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
Kaikki sektorit	75	69	68
Kuntajohto	77	79	78
Perusopetus	76	65	66
Lukiokoulutus	-	64	66
Ammatillinen koulutus	-	67	63
Liikunta	82	77	72
Perusterveydenhuolto	82	62	63
Kulttuuri	71	69	66
TEA-viisarin pisteet, KUNTAJOHTO			
	Pisteet 2021 (2019)		
	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
KUNTAJOHTO	77 (73)	69 (78)	68 (78)
Sitoutuminen	80 (83)	79 (77)	80 (77)
Johtaminen	92 (88)	67 (83)	76 (80)
Seuranta ja tarveanalyysi	80 (93)	86 (89)	87 (87)
Voimavarat	88 (50)	85 (57)	78 (66)
Osallisuus	45 (52)	75 (83)	71 (80)
TEA-viisarin pisteet, PERUSOPETUS			
	Pisteet 2019 (2017)		
	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
PERUSOPETUS	76 (61)	65 (65)	66 (67)
Sitoutuminen	78 (76)	61 (83)	60 (82)
Johtaminen	75 (58)	69 (67)	68 (69)
Seuranta ja tarveanalyysi	83 (77)	68 (67)	68 (67)
Voimavarat	77 (50)	49 (44)	57 (54)
Yhteisen käytännöt	82 (67)	80 (76)	82 (77)
Osallisuus	75 (47)	65 (57)	65 (61)
Muut ydintoiminnot	60 (49)	62 (62)	62 (61)
TEA-viisarin pisteet, LIIKUNTA			
	Pisteet 2020 (2018)		
	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
LIIKUNTA	82 (77)	77 (79)	72 (74)
Sitoutuminen	62 (51)	72 (75)	62 (62)
Johtaminen	93 (95)	83 (87)	83 (86)
Seuranta ja tarveanalyysi	69 (69)	64 (66)	54 (58)
Voimavarat	85 (70)	70 (71)	63 (64)
Osallisuus	100 (100)	94 (94)	95 (93)
Muut ydintoiminnot	82 (75)	81 (84)	75 (79)

TEA-viisarin pisteet, PERUSTERVEYDENHUOLTO			
	Pisteet 2020 (2018)		
	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
PERUSTERVEYDENHUOLTO	82 (64)	62 (65)	63 (67)
Sitoutuminen	75 (33)	35 (63)	33 (42)
Johtaminen	92 (83)	87 (76)	82 (78)
Seuranta ja tarveanalyysi	91 (55)	32 (38)	47 (47)
Voimavarat	85 (83)	66 (73)	69 (73)
Yhteiset käytännöt	77 (67)	63 (65)	62 (74)
Osallisuus	67 (50)	64 (76)	69 (82)
Muut ydintoiminnot	88 (78)	86 (67)	81 (72)
TEA-viisarin pisteet, KULTTUURI			
	Pisteet 2021 (2019)		
	Pyhäjärvi	Pohjois-Pohjanmaa	Koko maa
KULTTUURI	71 (45)	69 (57)	66 (59)
Sitoutuminen	79 (41)	78 (58)	67 (53)
Johtaminen	68 (40)	73 (69)	78 (69)
Seuranta ja tarveanalyysi	60 (27)	53 (36)	51 (52)
Voimavarat	75 (62)	58 (51)	61 (54)
Osallisuus	87 (8)	67 (56)	69 (57)
Muut ydintoiminnot	58 (92)	84 (72)	69 (69)

Kunnille on suunniteltu otettavan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli **HYTE-kerroin**. Ts. kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvointityön mukaan. Hyte-kerroin on suunniteltu otettavaksi käyttöön vuoden 2023 alusta, jolloin kunnille jaetaan ensimmäisen kerran uudistuksen jälkeinen valtionosuus. Jo nyt tehtävä työ tulee vaikuttamaan rahoitusosuuteen. HYTE-kerroin koostuu prosessi- ja tulosindikaattoreista. Prosessi-indikaattorit (14) koostuu TEA-viisareiden kuntajohdon, perusopetuksen ja liikunnan tuloksista. Niillä arvioidaan kunnan toimintaa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi:

Peruskoulut (4):

- Oppilaiden poissaolotuntien kokonaismäärää seurataan
- Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisöjen hyvinvoinnin edistämisen tarkastus tehdään kolmen vuoden välein
- Koulussa noudatetaan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä
- Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit

Liikunta (5):

- Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokoukseen
- Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille
- Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten päätösten vaikutusten ennakkoarviointiin
- Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain hyvinvointikertomuksessa
- Kunnassa toimii poikkihallinnollinen työryhmä, jossa käsitellään liikunnan edistämistä

Kuntajohto (5)

- Tarkastuslautakunnan tekemässä arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen
- Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista
- Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa määritellään vuosittain mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista
- Kunnassa toimii tehtävään nimetty asiantuntija, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä
- Kunnan palveluiden kehittämisessä hyödynnetään asiakasraateja ja -foorumia

Tulosindikaattoreilla (6) arvioidaan kunnan väestön terveyttä ja hyvinvointia:

- Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (Taul. 8.)
- Ylipaino, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (Taul. 8.)
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Taul. 9.)
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Taul. 12.)
- Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (Taul. 13.)
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10 000 vastaavaan ikäiseen henkilöön (Taul. 14.).

Taulukko 7. HYTE-kertoimen indikaattoreita. Lähde: THL, Sotkanet 3.1.2022.

	2018	2020	2021
HYTE-kerroin, 1–100	55	74	71
HYTE-kerroin euroa/asukas	8,7	20,1	20,1
Prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (HYTE-kerroin)	52	93	93
Tulosindikaattorit, skaalattu HYTE-indikaattori*. Lähde: THL, Sotkanet, 3.1.2022.			
	2018	2020	2021
Tulosindikaattorien keskiarvo (HYTE-kerroin)	58	55	49
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi	63	52	
Ylipaino	30	76	
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat	49	44	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat	44	37	
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat	82	50	
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä	89	70	

*Skaalattu hyte-indikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen. Jokaisen tulosindikaattorin kohdalla kaikkien kuntien suurimmasta erotuksesta tulee arvo, jolla tulosindikaattorista saa sata pistettä ja kaikkien kuntien pienimmästä erotuksesta arvo, jolla tulosindikaattorista saa nolla pistettä. Loput pistemäärät nollan ja sadan pisteen välillä määräytyvät sen mukaan, mihin kohtaan erotusten vaihteluväliä kunnan erotus osuu.

Pyhjärven HYTE-kerroin ja tämän myötä mahdollinen valtionosuuden lisäosa (euroa/asukas) on hyvä verrattaessa lähikuntien HYTE-kertoimeen ja indikaattorituloksiin. Vuoden 2021 tuloksia verrattaessa hyte-kerroin Pyhjärvellä on 71, kun vertailukunnissa vastaava kerroinluku vaihtelee 33–60 välillä.

2. Hyvinvointitiedon ja tehtyjen toimenpiteiden arviointi

2.1. Yhteenveto havainnoista

Pyhäjärven kaupunki on sitoutunut Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimukseen (2019–2025), joka ilmaisee sopijaosapuolten halun edistää ja kehittää pohjoispohjalaisten hyvinvointia. Hyvinvointisopimus on hyväksytty kaupunginhallituksessa 30.9.2019.

Kumppanuussopimus sisältää yhteisen hyvinvointikäsitteen:

Pohjoispohjalaisen ihmisen hyvinvointi

Minä, pohjoispohjalainen ihminen, voin hyvin silloin, kun koen eläväni hyvää arkea ja mielekästä elämää.

Hyvinvointiini vaikuttavat jokapäiväiset arjen tarpeeni, askareeni, yhteisöni ja ympäristöt, joissa elän ja toimin. Oma toimintani ja arjen valintani vaikuttavat omaan, läheisteni ja tulevien sukupolvien hyvinvointiin.

Toivon tulevani kuulluksi, nähdäkseni, hyväksytyksi ja ymmärretyksi ihmisenä enkä yksittäisten tarpeideni kautta.

POPmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. POPsote päivittänyt 2021.

Lähde: POPmaakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017. POPsote päivittänyt 2021. Viite: Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus, hyväksytty khall. 30.9.2019. Pyhäjärven HYTE-työryhmä soveltaen.

2.1.1. Lapset ja lapsiperheet

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteessä on ollut aktiivisesti mukana tulevan hyvinvointialueen valmisteilussa. Ppky Selänteessä on käytössä Esikko- ja Voimaperheet - menetelmät. Esikko tarjoaa tukea ja apua varhaiseen kielen- ja puheenkehitykseen. Voimaperheet-toimintamalli on Turun yliopiston lastenpsykiatrian kehittämä varhaisen vaiheen ja matalan kynnyksen vanhemmuuden tukiohjelma. Ppky Selänteessä Voimaperheet-toimintamallia tarjotaan ensisijaisesti neljävuotiaiden lasten perheille ja uutena toimintamuotona universaalia vanhemmuuden tukea kaikille kolmivuotiaiden lasten perheille. Lisäksi loppuvuoden ajan on tarjottu universaalia mahdollisuutta digitaaliseen ohjaukseen Perhepolku®-alustalla. Verkkokurssien tavoitteena on tarjota tukea ja ohjausta vanhemmille matalalla kynnyksellä, vahvistaa vanhemman myötätuntoa itseään kohtaan, tukea parisuhteen myötätuntoista vuorovaikutusta sekä vahvistaa myötätuntoista vanhemmuutta.

Perhekeskuksen palveluiden tavoitettavuuden parantamiseksi Ppky Selänteessä on otettu käyttöön Lapsiperheiden Pyydä Apua - nappi. Tavoitteena on ollut saada lapsiperheiden palvelut koordinoitua selkeäksi kokonaisuudeksi, jossa toimijoiden verkosto pystyy auttamaan nopeasti ja tehokkaasti

apua tarvitsevaa perhettä / lasta. Tätä tehtävää tukemaan on luotu ja päivitetty niin sanottu huolentunnistamisen malli. käytön helpottamiseksi järjestettiin yhteinen palaveri sivistyspuolen toimijoiden kanssa. Työtä perhekeskusverkoston toiminnan kehittämiseksi jatketaan edelleen, mm. loppuvuodesta aloitettiin päivittämään perhekeskus käsikirjaa eri toimijoiden kanssa yhteistyössä

Lasten ja nuorten mielenterveyden haasteisiin vastaamiseksi Ppky Selänteessä on työskennellyt osan vuotta psykiatrinen sairaanhoitaja. Lisäksi haimme POPsoten Tulevaisuuden Sotokeskuksen -hankkeesta hankerahoitusta perheneuvolan perustehtävän selkeyttämiseen (kasvatus- ja perheneuvonta), palveluiden jalkauttamiseen asiakkaiden arkiympäristöön sekä lasten ja nuorten psykiatrisen sairaanhoitajan tehtävänkuvan pilotoimiseen. Tätä hanketta päästiin toteuttamaan 9/2021 ja lyhyestä ajasta huolimatta hankkeella on nähty olevan mittavat tarpeet ja myös vaikutus lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin.

Ryhmämuotoinen toiminta on ollut melko vähäistä, koska korona on asettanut haasteita ryhmien toiminnalle. Toisaalta ryhmämuotoisen toiminnan järjestäminen vanhemmille hakee vielä muotoaan ja ryhmiä ei ole saatu käynnistettyä osallistujien puutteen vuoksi. Vertaistukea ja kohtaamisia tapahtuu myös vanhempien kesken luontaisesti Perhekeskuksen kohtaamispaikan Aarnolan kerhoissa. Tärkeää hyvinvoinnin edistämistä tehdään yhteistyössä myös kolmannen sektorin kanssa. Esimerkiksi perhekeskuksen kohtaamispaikassa järjestetään vertaistukiryhmiä MLL:n kanssa, joiden toiminnan turvaaminen jatkossakin on erittäin tärkeää.

Koululaisille puolestaan ryhmämuotoista toimintaa järjestettiin yhteistyössä Ppky Selänteen lapsiperheiden kotipalvelun ja seurakunnan nuorisotyön kanssa tyttökerhon muodossa sekä sivistystoimen kuraattorin ja Ppky Selänteen sosiaaliohjaajan järjestämässä poikakerhossa. Molemmat kerhot toimivat kutsuperiaatteella.

Ppky Selänteen vammaispalvelut ovat järjestäneet kehitysvammaisten lasten perheille Portaati-ohjauksen. Ohjauksen avulla perheet ja varhaiskasvatuksen henkilökunta saa apua lapsen kehityksen tukemiseen. Vammaispalvelut järjestävät kouluikäisille kehitysvammaisille aamu- ja iltapäivähoitoa sekä koululaisten päivähoitoa loma-aikoina yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Näihin palveluihin tulee jatkossakin panostaa, jotta perheet jaksavat kiireisen arjen. Perheiden jaksamisen tueksi tarjotaan myös tilapäishoitoa lapsille.

Ppky Selänteen vammaispalvelut tekevät tiivistä yhteistyötä 2. asteen oppilaitosten kanssa ja auttavat opiskelijoiden asioiden järjestelyissä. Näin on pystytty ehkäisemään syrjäytymistä ja antamaan tukea tarvitseville.

Ppky Selänteessä on käytössä Neuvokas perhe -menetelmä, joka on valtakunnallinen lapsiperheiden elintapaohjausmenetelmä. Neuvokas perhe toimintaa jatkettiin neuvoloissa elintapaohjauksen tukena. Hyvinvointineuvolan suunnittelu ja toiminnan kehittäminen on edennyt yhteistyössä kouluterveydenhuollon, lastenneuvolan ja Pyhäjärven liikuntapalveluiden kanssa. Hyvinvointineuvola on nostettu myös tulevan hyvinvointialueen kehittämisessä hyväksi käytännöksi ja sen jatkokehittäminen koko hyvinvointialueelle on käynnissä.

Pyhäjärvi on ollut mukana LAPE muutosohjelmassa vuosina 2015–2018. LAPE-työn siltausvuosi oli 2019. Ohjelman myötä Pyhäjärvellä on kehitetty Perhekeskus-toimintamalli. Pyhäjärven HYTE-työryhmän osana toimii LAPE-työryhmä. Lape-muutosohjelmasta on lisää kappaleessa 3.7.

Pyhäjärvi siirtyi ensimmäisten kuntien joukossa **maksuttomaan varhaiskasvatukseen** 1.8.2020 alkaen. Tämä oli yksi syy siihen, että varhaiskasvatuspalveluihin osallistumisaste nousi tavoitteen

mukaisesti. Tällä hetkellä 0–6-vuotiaita on varhaiskasvatuksen tai avoimen varhaiskasvatuksen piirissä noin 79 % ikäluokasta. Ruotasen ryhmäperhepäiväkotiin kunnostettiin tilat kolmannelle ryhmälle, joka aloitti toimintansa vuoden 2021 lopussa.

Perusopetuksessa jatkettiin syksystä 2020 **yhden alakoulun mallilla** ja resurssit tilojen ja henkilökunnan puolesta ovat riittävät. Kuitenkin koronatilanne on vaatinut jatkuvaa viranomaistiedotuksen seurantaa ja mahdollista reagointia korona-altistumisten yhteydessä. Keväällä 2020 koronapandemia on heikentänyt merkittävästi oppilaiden osaamista ja tähän osaamisvajeen paikkaamiseen on haettu ja saatu OPH:n hankerahoitusta kaikille kouluasteille.

Joustavan perusopetuksen jopo-ryhmä oli toiminnassa 2020-2021 ja jätettiin tauolle syksyllä 2021. Erityisen tuen tarve on suurta ja uusi erityisryhmä aloittaa toimintansa jälleen syksyllä 2022. Alakouluille on kaksi koko alakouluja palvelevaa pienryhmää. Lasten ja nuorten asioita on lisäksi edistetty moniammatillisissa työryhmissä, kuten yhdistetyssä HYTE- ja LAPE-ryhmässä. Pyhäjärvellä toteutetaan Lapset puheeksi-työmenetelmää kodin ja koulun yhteistyövälineenä erityisesti varhaiskasvatuksessa.

Kaupungin omana palveluna **oppilashuollossa** on koulupsykologin ja kahden koulukuraattorin työpanokset. Kuraattoripalvelut on pystytty ohjaamaan 1pvä/ vko myös varhaiskasvatukseen esi- ja perusopetuksen ja lukiopetuksen lisäksi. Osana yhteisöllistä oppilashuoltotyötä tehdään paljon luokkatyöskentelyä. Oppilashuollossa vastataan osaltaan lasten ja nuorten ennaltaehkäisevään psykososiaalisen tuen tarpeeseen ja hoidetaan myös lieviä ja keskivaikeita mielenterveydenhäiriöitä yhteistyössä kouluterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon kanssa. Koulupsykologin palveluita tarvitaan osana oppimisen tukea ja lukuvuonna 21/22 koulupsykologin tutkimuksiin on päässyt varsin nopeasti. Osana yhteisöllistä oppilashuoltoa on aloitettu tunne – ja vuorovaikutustaitoja vahvistavaa ja masennus/ ahdistuneisuus oireilua ennaltaehkäisevä FRIENDS toiminta, joka koskettaa aina koko ikäryhmää. Lukuvuonna 21/22 toimintaa on tarjottu 5. ja 7. luokkalaisille sekä varhaiskasvatuksen kuraattorin työpanoksena myös varhaiskasvatusikäisille. Ppky Selänne järjestää kouluterveyspalvelut. Lisäksi 5.–9.-luokkalaiset saavat koulupsyykkarin palveluja kerran viikossa syksystä 2021 alkaen Sitouttavan kouluyhteistyön hankkeen kautta.

Kouluterveyskyselyn tulokset heikentyneet jonkin verran vuodesta 2019 kevään 2021 kyselyn tuloksiin. 4. ja 5.-luokkalaisten tulokset ovat hyvät verrattuna lähikuntiin ja koko maan tuloksiin, yläkoulun (8. ja 9. lk) sekä lukion (1. ja 2. vsk) tulokset ovat monessa kohtaa heikommat. (Taulukko 8. ja 9.)

Alakoulu, 4. ja 5. luokka. Vuonna 2019 2.9 % vastanneista ilmoitti, ettei heillä ole yhtään kaveria, kun vuonna 2021 vastaava prosenttiosuus oli 0. Kavereista huolimatta noin 4,5 % vastanneista tuntee itsensä usein yksinäiseksi. Mielialaan, ahdistuneisuuteen ja itsetuntoon liittyvissä kysymyksissä Pyhäjärven tulokset olivat paremmat kuin vertailukunnissa. Koulunkäynnistä pitää noin 88 % vastanneista. Vähintään tunnin päivässä liikkuvia on noin 51 %. Lähes puolet liikkuvat alle tunnin päivässä, joka on huolestuttavan vähän.

Yläkoulu, 8. ja 9. luokka. Vuonna 2017 ylipainoa oli 8.–9. luokan oppilaisissa huolestuttavassa määrin (2017: 30,6 %) verrattuna mihin tahansa muihin keskiarvoihin. Sen jälkeen on tehty paljon valistustyötä, kiinnitetty hyvinvointityöryhmän kautta huomiota kaikin mahdollisin tavoin mahdollisimman terveelliseen elämään ja tarjottu maksuttomia uinti/ kuntosalivuoroja, ryhmiä, kerhoja yms. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tarkastuksissa on ylipainoon puututtu ja tarjottu mahdollisuutta laboratoriokokeisiin, ravitsemusterapeutille jne.

Vuonna 2019 Pyhäjärvellä 8. ja 9. luokkalaiset kokivat terveydentilansa kohtalaisen hyväksi ja paremmaksi kuin Pohjois- Pohjanmaalla tai koko Suomessa. Vuoden 2021 terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi kokevien määrä on kasvanut lähes puolella. Tulokset ovat vastaavia Pohjois-Pohjanmaalla ja koko Suomessa, mutta alueellisesti muutokset eivät ole niin suuria kuin Pyhäjärvellä.

Yläkoululaisten yksinäisyys ja mielenterveys huolestuttaa: yli 10 % ei ole yhtään läheistä ystävää ja 24 % tuntee itsensä yksinäiseksi. Viidesosa yläkoululaisista on kokenut kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viimeisen viikon aikana (2017: 4,1 %). Nuorten asioita on pyritty kohentamaan koko kaupungin toimilla (nuorisotoimi, vapaa-aikatoimi, nuorisovaltuustot/vaikuttajaryhmä). Oppilashuoltohenkilöstö on vakiintunut syksyllä 2020 yhteen koulupsykologisiin ja kahteen koulukuraattoriin. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tilat ja resurssit ovat olleet pääosin hyvät ja oppilaat ovat päässeet juttelemaan huolistaan ja terveydellisiin asioihin on puututtu ja ohjattu tarvittaviin hoitoihin. Ero keskinkertaisen ja huonon välillä on asiana aika suuri. Jos joka viides kokee terveydentilansa huonoksi, on aihetta huoleen, mutta jos joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi, se on oikein hyvä tuloksena.

TAULUKKO 8. Otteita kouluterveyskyselyn tuloksista. Kouluterveyskysely toteutetaan 4.- ja 5.-luokkalaisille ja yläkoulussa 8.- ja 9.-luokkalaisille. Pyhäjärven vuosien 2017, 2019 ja 2021 tuloksia verrataan valtakunnan keskitasoon prosentuaalisesti (%). Lähde: THL, Kouluterveyskysely 2017–2021

	4.–5. lk						8.–9. lk					
	2017		2019		2021		2017		2019		2021	
	Pyhäjärvi	Koko maa	Pyhäjärvi	Koko maa	Pyhäjärvi	Koko maa	Pyhäjärvi	Koko maa	Pyhäjärvi	Koko maa	Pyhäjärvi	Koko maa
Tyytyväinen omaan elämään	88,8	90,2	95,9	89,5	89,4	85,1	78,4	75,1	76,8	75,2	68,8	68,2
Pitää koulunkäynnistä	71,6	82,4	83,6	77,9	87,7	77,2	77,6	59,8	59,7	60	59,3	58
Harrastuneisuus (vähintään 1 krt/vko)	81,6	83,3	86,3	89,4	87,6	86,3	95,9	89,3	97,1	95,9	93,8	95,8
Liikunta (vähintään tunnin päivässä)	51,3	45,1	31,5	39,5	50,5	42,8	17,1	19,2	24,6	21,9	28,9	24,3
Kokee terveydentilan huonoksi/keskinkertaiseksi	9,0	7,0	4,2	9	6,6	10,8	17,3	18,8	18,8	20,9	33,3	25,7
Ei yhtään hyvää/läheistä kaveria	0,9	0,7	2,7	0,9	0	0,8	3,9	9,3	7,2	9,1	10,2	9,4
Mielenterveys *	18,8	12,6	8,5	15,5	9,4	22,2	4,1	12,2	7,2	12,9	20,6	19,4
Ei ole kiusattu koulussa	62,6	65,4	80,8	65,9	76,2	64,3	86,8	74,8	82,6	75,3	65,7	75,2
Ylipainoisuus	-	-	-	-	-	-	30,6	16,2	20	16,9	21,3	18
Raittius	-	-	-	-	-	-	68,4	61,7	61,8	60,7	62,1	65,4
Tupakkatuotteet, päivittäin	-	-	-	-	-	-	10,5	10,5	8,7	9	10,2	7,6
Kokeillut vähintään kerran	7,8	5,4	4,2	4,6	0,9	3,5	45,2	45,3	38,2	42,4	36,5	35,9

*Mielialaan liittyviä ongelmia kahden viime viikon aikana, 4.-5- lk / Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus kahden viime viikon aikana, 8.–9. lk, 1.–2. vsk.

2.1.2. Nuoret

Noin 50 % perusopetuksen päättäneistä nuorista jatkaa opintojaan Pyhjärven lukiossa, joka on ainoa Pyhjärvellä toimiva toisen asteen oppilaitos. Elokuun alussa 2021 tuli voimaan uusi oppivelvollisuuslaki ja toiseen asteen maksuttomuus. Näiden myötä koulutusmahdollisuudet ovat entistä tasa-arvoisemmat riippumatta perheiden sosioekonomisesta asemasta.

Vuoden 2020 alusta nuorisolain mukaista etsivää nuorisotyötä on toteutettu Pyhjärven kaupungin organisoimana. **Etsivässä nuorisotyössä** pyritään tavoittamaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia sekä muutoin erilaista apua ja tukea tarvitsevia nuoria. Vuosittain etsivässä nuorisotyössä työskennellään noin 50 nuoren kanssa, joista 20-vuotiaita tai sitä nuorempia on noin 83 %. Nuorilta saadun palautteen mukaan nuoret kokevat saaneensa apua mm. elämönhallintaan, sosiaaliin taitoihin sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksiin.

Nuorten vaikuttajaryhmä koostuu pyhjärvisistä 13–18 vuotiaista nuorista, jonka tehtävä on tuoda nuoria koskevia asioita esille ja toteuttaa niitä. Nuorten vaikuttajaryhmä on toiminut jonkun verran vuoden 2020 aikana, mutta vuonna 2021 aktiivinen toiminta on hiipunut. Vaikuttajaryhmä on osallistunut kihupäivien esiintyjän valintaan.

TAULUKKO 9. Otteita kouluterveyskyselyn tuloksista. Kouluterveyskysely toteutetaan lukion 1.- ja 2.-vuosikurssilaisille. Pyhjärven vuosien 207, 2019 ja 2021 tuloksia verrataan valtakunnan keskitasoon prosentuaalisesti (%). Lähde: THL, Kouluterveyskysely 2017–2021.

	1.–2. vsk					
	2017		2019		2021	
	Pyhjärvi	Koko maa	Pyhjärvi	Koko maa	Pyhjärvi	Koko maa
Tyytyväinen omaan elämään	76,9	73,5	85,7	74,2	78,9	68,4
Pitää koulunkäynnistä	64,7	70,8	63,6	70,8	45,9	65,9
Harrastuneisuus (vähintään 1 krt/vko)	-	-	90,9	97,8	100	98
Liikunta (vähintään tunnin päivässä)	9,8	13,1	16,7	13,9	13,2	17,5
Kokee terveydentilan huonoksi/keskinkertaiseksi	25,0	19,7	16,7	21,2	26,3	26,5
Ei yhtään hyvää/läheistä kaveria	15,7	7,2	-	7,9	-	8
Mielenterveys *	-	12,6	-	13,9	16,8	21,5
Ei ole kiusattu koulussa	76,5	91,4	91,7	91,7	86,8	91,6
Ylipainoisuus	20,4	15,5	20,6	15,9	18,4	17,1
Raittius	36,5	35,1	41,7	34,9	52,6	40,2
Tupakkatuotteet, päivittäin	13,5	3,4	-	6,4	-	4,7
Kokeillut vähintään kerran	-	-	37,1	48	25	43,2

Kouluterveyskyselyn (2021) mukaan lukiolaisista kolmannes on tyytyväinen elämäänsä (koronasta huolimatta). Noin 53 % vastanneista on raittiita, kun koko maassa vastaava luku on noin 40 %. Kyselyn pohjalta huolta aiheuttaa lukiolaisten vähäinen liikunnan määrä, koetun terveydentilan heikkeneminen ja epäterveelliset ruokatottumukset. Pyhjärvellä vastanneista 13 % syö kasviksia päivittäin (koko maa, 38 %) ja juo lähes päivittäin sokeroituja mehuja tai limsoja (koko maa, alle 7 %). Muita kouluterveyskyselyn tuloksia lukiolaisten osalta esillä Taulukossa 9.

Kouluruokailulla on tuettu lasten ja nuorten tervettä kasvua ja kehitystä. Oppilaille on mahdollisuus osallistua kouluruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen. Ruokapalvelujen kouluruokakysely toteutettiin ensimmäistä kertaa toukokuussa 2021. Jatkossa kysely toteutetaan kerran kevät- ja syyslukukaudella. Lisäksi vuosiluokat äänestävät toiveruokapäivän suosikkiaan kerran kuuden viikon kiertävällä ruokalistalla. Yhteistyössä koulun ja ruokailusta vastaavan henkilöstön, oppilaan, huoltajan ja kouluterveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta oppilaan yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.

Taulukko 10. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä. Lähde: Sotkanet, 23.12.2021.

Alue/Kunta	Vuosi			
	2016	2017	2018	2019
Koko maa	8,3	8,1	7,9	7,5
Pohjois-Pohjanmaa	6,7	6,6	7,2	6,5
Pyhäjärvi	9,7	9,5	9,2	6,5
Haapajärvi	6,5	8,2	8,1	6,4
Kärsämäki	6,1	7,3	7,3	8,2
Reisjärvi	6,8	7,5	5,2	5,3

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17–24-vuotiaiden nuorten prosentuaalinen määrä on laskusuunnassa vuodesta 2016 lähtien. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen johtuu siitä, että nuori ei ole saanut opiskelupaikkaa tai toisen asteen opinnot ovat keskeytyneet. Etsivä nuorisotyö ja Työntalo Namon työskentelevät ko. nuorten kanssa suunnitellen vaihtoehtoisia opintopolkuja, saadakseen keskeytyneet opinnot jatkumaan tai siirtymään kohti työelämää. Työntalo Namolla toteutetaan opinnollistamista Paikko-järjestelmällä. Näin jo kertynyt osaaminen tehdään näkyväksi. Lisäksi Työntalo Namon on toiminut yhteistyössä eri oppilaitosten kanssa usean eri alan opiskelijoiden näyttö ja koulutussopimus ympäristönä.

Taulukko 11. Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta. Lähde: Sotkanet, 23.12.2021.

Alue/Kunta	Vuosi				
	2016	2017	2018	2019	2020
Koko maa	17,0	14,4	12,2	11,5	16,7
Pohjois-Pohjanmaa	22,6	19,6	15,8	14,9	19,6
Pyhäjärvi	16,1	13,3	14,4	18,5	24,2
Haapajärvi	17,5	11,9	12,1	10,4	13,9
Kärsämäki	14,4	17,3	13,3	13,3	19,6
Reisjärvi	14,4	12,0	8,5	9,0	12,8

Nuorisotyöttömien määrä on lisääntynyt vuoden 2019 18,5 %:sta 24,2 %:iin (2020). Nuorisotyöttömyys on lisääntynyt huolestuttavasti. Nuorisotyöttömyyteen heijastuu myös koulutuksen ulkopuolelle jääminen. Nuorisotyöttömillä on käytössä samat TE-toimiston palvelut kuin muillakin työttömillä.

Nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämistä edistettiin kunnan järjestämisvastuulle kuuluvan la-
kisäateisen kuntouttavan työtoiminnan avulla sekä tarjoamalla paikallisille nuorille kesätöitä kun-
nan omissa yksiköissä ja myöntämällä kesätyöseteleitä nuorten työllistämiseksi paikallisiin yrityk-
siin ja järjestöihin.

2.1.3. Työkäiset

**Taulukko 12. Pyhäjärven työlliset ja työttömät tilanne. Lähde: Ely-keskus, työllisyyskat-
saus, koonti työllisyyskoordinaattorilta.**

Tilanne	Vuosi			
	30.4.2020	30.7.2020	30.4.2021	30.9.2021
Työvoima	1949	1949	1900	1900
Työllisten määrä	1639	1689	1633	1694
Työttömät työnhakijat	310	260	267	206
Alle 25-vuotiaat työttömät	41	31	35	19
Työttömyysprosentti	15,9	13,3	14,1	10,8
Avoimet työpaikat	17	8	18	25
Työmarkkina tuen kuntaosuus, €	16,531	20,164	21,951	25,355

Koronapandemia näkyy selkeästi työttömyysprosentissa sekä työmarkkinatuen kuntaosuudessa vuonna 2020 ja 2021 ja vasta keväällä 2021 työttömyys kääntyi laskusuuntaan. Työmarkkinatuen kuntaosuudessa näkyy selkeästi työttömyysturvaan koronapandemian vuoksi tehdyt muutokset. Työttömyysturvan suojaosan korotus 500 euroon sekä yrittäjien oikeus työmarkkinatukeen ovat ko-
hottaneet kunnan maksuosuutta huomattavasti.

Pyhäjärvellä työkyvyttömyyseläkettä vuonna 2020 sai 15,2 % 25–64-vuotiaista (2019, 15,1 %), joka on vertailukuntia ja Pohjois-Pohjanmaata korkeampi. Koko maassa työkyvyttömyyseläkettä sai 6,5 % väestöstä. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien osuus on Pyhäjärvellä 7 % (2019, 6,8 %), Pohjois-Pohjanmaalla 4,4 % ja koko maassa 3,4 %.

Vaikuttavaan elintapaohjauksen koulutusta ovat saaneet Selänteen palveluksessa olevat sydän- ja diabeteshoitajat sekä fysioterapeutit Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin hallinnoiman Vesote -
hankkeen kautta. Kohdennettuja liikuntapalveluja tuottavat monet järjestöt, yritykset ja kaupunki kaikille ikäryhmille, myös työkäisille. Kaupunki työnantajana tarjoaa vuosittain määritellyllä euro-
määrällä TYKY seteleitä työntekijän käyttöön, joita voi käyttää kulttuuriin ja liikuntaan.

Pyhäjärven työllisyyspalvelujen toiminta on Pyhäjärven kaupungin tarjoamaa maksutonta oh-
jaus- ja neuvontapalvelua niin pyhäjärvisille työnhakijoille kuin lähialueen yrityksille ja yhdistyk-
sille. Toiminnan tarkoituksena on löytää työnhakijoille sopivia palvelu- ja työllistymispolkuja yh-
teistyössä muiden toimijoiden kanssa. Pyhäjärven työllisyyspalvelut pyrkii auttamaan työttömäksi
jääneitä henkilöitä mm. työpaikan löytämisessä, asiakkaalle sopivan työllistymistä edistävän palve-
lun saamisessa tai työ- ja toimintakyvyn selvittelyssä. Elokuussa 2018 on aloittanut työllisyyskoor-
dinaattori auttaa löytämään kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilu- ja palkkatukipaikan ja koordi-
noi kaupungin palkkatuki- ja velvoitetöyöllistämistä. Työllisyyskoordinaattorin tehtäviin kuuluu
myös Pyhäjärvi-lisän myöntäminen, nuorten kesätyöllistäminen, verkostoyhteistyö ja toiminnan
koordinointi.

Pyhäjärven kaupungin, kuntayhtymä Selänteen ja Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymän JEDU:n yhteistyössä Pyhäjärvellä käynnistyi lähihoitajakoulutus maaliskuussa 2020 lisääntyneen hoitohenkilöstötarpeen ja sijaispulan vuoksi.

Työntalo Namon työpajatoiminnan tavoitteena on saada valmentautuja osaksi yhteisöä. Elämän ja arjenhallinnan tukeminen on työpajan tärkeimpiä tehtäviä Työpajan monialaiset pajat (keittiö/catering, media, kädentaito ja entisöinti, pesula ja puhtaanapito, puutyö, ulkoalueiden kunnossapito) tarjoavat mahdollisuuden päästä kokeilemaan erilaisia työtehtäviä. Työpajalla kestävän kehityksen ajattelumalli ohjaa niin materiaalin ja tuotteistuksen kuin sosiaalisen toiminnan osalta. Sosiaalinen kestävä kehitys näkyy yhteisöllisinä toimintamuotoina sekä valmentautujien omaan tulevaisuuteen vaikuttamisen mahdollisuuksien luomisena.

Keväällä 2020 koronapandemia sulki Työntalo Namon kuntouttavan työtoiminnan, jonka tilalle nopeasti käynnistettiin valmentautuvien kontaktoivaksi palveluksi (puhelut ja tapaamiset ulkona) läpi koronasulun. Koronasulun jälkeen toiminta käynnistyi normaalista poiketen kahdessa neljän tunnin vuorossa, jolloin toimintaryhmien koot pysyivät rajoitusten mukaisina. Vuodesta 2021 alkaen palasimme normaaliin yhteen vuoroon. Toiminnassa mukana oli vuonna 2020 50 henkilöä, joista nuoria oli 16 ja 2021 52 henkilöä, joista nuoria oli 13.

Taulukko 13. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä. Lähde: Sotkanet, 23.12.2021.

Alue/Kunta	Vuosi				
	2016	2017	2018	2019	2020
Koko maa	2,5	2,8	2,9	2,7	2,8
Pohjois-Pohjanmaa	1,6	1,8	1,9	1,8	1,8
Pyhäjärvi	1,5	1,4	1,9	2,3	2
Haapajarvi	2,0	1,9	1,8	1,4	1,6
Kärsämäki	0,8	0,9	1,4	1,1	1,6
Reisjärvi	1,3	0,8	1,3	1,3	1,4

Perustoimeentulotuki on Kelan hoidettavana, kunnat myöntävät täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen. Toimeentulotukea saavien määrä on Pyhäjärvellä lähikuntiin verrattuna korkeahko mutta koko maan tilanteeseen verrattuna kuitenkin kohtalaisen hyvä. Sosiaalitoimi onkin tiivistänyt entisestään yhteistyötä Kelan kanssa, jotta vaikeimmassa asemassa olevien asiakkaiden tilannetta pystytään moniammatillisen ja tiiviin yhteistyön kautta tehokkaammin parantamaan.

Pyhäjärvellä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on huomattavan korkea, mikä luonnollisesti lisää pienituloisuutta ja riskiä toimeentulotuen pitkäaikaiseen tarpeeseen. Edelleen tarvitaan moniammatillista yhteistyötä ja panostamista etenkin ennaltaehkäiseviin palveluihin, jotta työkyvyttömyyseläkkeelle ei niin moni pyhäjärvinen joutuisi. On kuitenkin huomioitava, että vuodesta 2014 lähtien työkyvyttömyyseläkettä saavien määrä on hiljalleen koko maassa laskenut ja tämä laskeva trendi näkyy myös Pyhäjärvellä.

Mielenterveyspalveluissa toiminta on toteutunut suunnitellusti ja asiakkaiden tarvitsemaan apuun on pystytty nopeasti vastaamaan. Päihdepalveluissa korvaushoidon tarve on ollut lisääntymässä. Kotikuntoutuksen ja päivätoiminnan avulla on tarjottu tukea kotona selviämiseen silloin, kun mielenterveyden tai päihdepuolen haasteet asettavat esteitä toimintakyvylle. Kotikuntoutuksen

kehittämistä on tehty laajasti, ja se on kytketty aikaisempaa selkeämmin mm. päivätoiminnan sekä Pyhäjärvellä sijaitsevan palveluasumisen yksikkö Ryhmäkodin oheen.

Ppky Selänne on järjestänyt kehitysvammaisille päivä- ja työtoimintaa sekä tuettua asumista kotona selviytymisen tueksi. Näillä toimenpiteillä ylläpidetään ja kuntoutetaan toimintakykyä sekä edistetään hyvinvointia.

Taulukko 14. Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä. Lähde: Sotkanet, 23.12.2021.

Alue/Kunta	Vuosi				
	2016	2017	2018	2019	2020
Koko maa	7,2	6,9	6,7	6,6	6,5
Pohjois-Pohjanmaa	9,1	8,8	8,7	8,5	8,4
Pyhäjärvi	16,9	15,9	15,5	15,1	15,2
Haapajärvi	12,3	12,1	12	12	11,4
Kärsämäki	14,1	14,2	12,7	13,1	12,5
Reisjärvi	13,3	12,7	12,4	12,4	12,2

2.1.4. Ikäihmiset

65 vuotta täyttäneiden suhteellinen osuus pyhäjärvisistä on tällä hetkellä noin 36 % ja vuoteen 2040 mennessä arviolta 41 %. Kuitenkin yli 85-vuotiaiden osuus väestöstä tulee nousemaan enemmän. Tällä hetkellä heidän osuutensa pyhäjärvisistä on hieman alle 6 % ja vuoteen 2040 mennessä arvioidaan määrän olevan yli 11 % väestöstä. Tämä vaikuttaa selkeästi ikäihmisten palvelujen tarpeisiin. Vaikka iäkkäiden suhteellinen osuus väestöstä kasvaakin, tärkeässä asemassa on ennaltaehkäisevän ja osallistavan toiminnan järjestäminen.

Selänteelle on laadittu Vanhuspalveluiden suunnitelma vuosille 2022–2025 yhteistyössä vanhusneuvostojen kanssa. Siinä painopisteenä on ennaltaehkäisevä ja kuntouttava toiminta sekä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen tavoite, että ikääntyvät ihmiset voivat elää turvallisen, mielekkään ja kokonaisen elämän omassa kotona.

Ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa toimintaa pyritään järjestämään yhteistyössä järjestöjen ja kolmannen sektorin sekä kuntatoimijoiden kanssa. Näistä hyvinä esimerkkeinä ovat Ylämpyrän tuvan toiminta sekä Pyhäjärven liikuntatoimen ryhmätoiminnat ja Selänteen kuntoutuksen kuntosali- ja liikuntaryhmät.

Selänteessä toimii kotikuntoutustiimi, jonka yhteydessä on yhden luukun periaatteella myös palveluohjaus. Palveluohjauksen numerosta saa ohjausta ja neuvontaa kaikkiin iäkkäiden palveluihin liittyen. Tarpeen mukaan asiakkaan luona tehdään kotikäynti ja palvelutarpeen arviointi ja yhdessä asiakkaan ja läheisten kanssa suunnitellaan asiakkaan toimintakykyä tukevia toimintoja. Kuntalaisille on järjestetty myös matalan kynnyksen palvelupiste, jossa voi saada ohjausta ja neuvontaa ikäihmisten palveluista. Palvelupisteissä on myös aihealueittain asiantuntijoita kertomassa muisti-, kuntoutus-, omaishoitaja-, seniorineuvola- sekä sosiaalitoimen puolen asioista. Matalan kynnyksen palvelupiste on sijainnut Ylämpyrän tuvalla ja ollut pahimman korona-ajan tauolla. Vuodelle 2022 palvelupisteen paikka on vielä haussa.

Seniorineuvola toimii ikäihmisten ennaltaehkäisevänä vastaanottona. Sinne pystyy menemään ilman ajanvarausta sekä ajanvarauksella. Seniorineuvolan kautta järjestetään myös ennaltaehkäisevät terveystarkastukset 70-vuotiaille (vuodesta 2022 alkaen 68-vuotiaille) ja ennaltaehkäisevät kotikäynnit 80-vuotiaille. Tarkastukset ja käynnit ovat toteutuneet vuonna 2021. Vähävaraisille ikääntyville on ollut käytössä Pyhäjärvellä myös tukipalveluseteli siivouspalveluihin ja harkinnanvaraisesti myös muihin kodinhoidollisiin tehtäviin.

Päivätoimintaa käyttää Pyhäjärvellä keskimäärin 40 asiakasta. Päivätoimintaa järjestetään arkipäivisin Lähdetien yhteisissä tiloissa. Toiminta on kotona asumista tukevaa ja aktivoivaa. Toiminnassa tehdään paljon yhteistyötä vapaaehtoisten ja järjestöjen sekä seurakunnan kanssa, mutta valitettavasti korona on rajoittanut jonkun verran myös tätä yhteistyötä. Päivätoiminta on tehnyt yhteistyötä myös mm. Pyhäjärven kirjaston kanssa.

Vuoden 2020 aikana omaishoidontuella hoidettuja 75-vuotta täyttäneitä oli yhteensä 50 henkilöä. Omaishoitajista suuri osa oli yli 65-vuotiaita. Yksinasuvia 75-vuotta täyttäneitä oli ikäluokasta 56,1 % vuonna 2019. Omaishoito ja sitä täydentävät muut palvelut mahdollistavat osaltaan yksilöllisen, ikäihmisen tarpeista lähtevän hoidon suunnittelun ja toteutuksen kotona. Omaishoitajien hyvinvointia ja terveyttä tuetaan toteuttamalla hyvinvointi- ja terveystarkastuksia, järjestämällä pienryhmävalmennusta ja -koulutusta sekä tarjoamalla yksilöllistä ohjausta ja psykososiaalista tukea omaishoitoperheille. Uutena terveyttä edistävänä toimintatapana on pienimuotoisesti käynnistynyt omaishoitajien ja hoidettavien yhteinen kuntosaliryhmä, jota ohjaa fysioterapeutti. Omaishoitoperheiden hyvinvointia vahvistetaan myös erilaisilla omaishoidon vapaan järjestelyillä. Näitä ovat muun muassa lyhytaikaishoito, sijaishoito, perhehoito ja päivätoiminta.

Ikäihmisten kotihoidon tarve on ollut kasvava, mutta nyt asiakkaiden määrä on tasaantunut. Kotihoidon asiakkaat ovat kuitenkin enemmän apua tarvitsevia. Kotihoitoa on tuotettu lähipalveluna kotihoitaja käynteinä ja yhä lisääntyvästi myös kuvapalvelun avulla etäkäynteinä. Kotihoitoa voidaan toteuttaa sekä Selänteen omana toimintana että palvelusetelillä. Etäkäyntiasiakkaita on Pyhäjärvellä noin 25 ja etälaitteiden avulla on voitu tuoda myös kuntouttavia palveluita sekä ryhmätoimintoja asiakkaille kotiin. Myös lääkeautomaattien käyttöä on pyritty lisäämään. Pyhäjärvellä noin kymmenellä asiakkaalla on lääkeautomaatti käytössä ja nyt myös siihen on saatavissa videoyhteys lääkehoidon turvallisuutta takaamaan. Kotihoidossa toimii oma fysioterapeutti, joka pystyy reagoimaan heti kotihoidon asiakkaiden kuntouttaviin tarpeisiin myös ennaltaehkäisevästi. Kotihoidossa on oma lääkäri. Yli 65-vuotiaista kotihoidon asiakkaina on v.2018 tilaston mukaan 9,3 %. 75-vuotta täyttäneistä pyhäjärvisistä 89,7 % asui kotona vuoden 2020 lopussa. Tavoitteena alueella on, että 93 % yli 75-vuotiaista asuu kotona, viime vuosina kotona asuvien määrä Pyhäjärvellä on laskenut. Tarve erilaiselle välimuotoiselle asumispalvelulle on ilmeinen. Ppky Selänteessä vanhuspalveluissa kerätään RAI-järjestelmän avulla tietoa asiakkaiden toimintakyvystä ja hoidon tarpeesta. RAI-arviointia käytetään myös päätöksenteon tukena.

Pitkäaikainen perhehoito loppui koronatilanteen vuoksi vuonna 2020 perhehoitajan toiveesta. Tämän tilalle olemme kuitenkin saaneet yhden lyhytaikaista perhehoitoa antavan toimijan, joka pystyy käymään asiakkaiden luona mm. omaishoitajan jaksamisen tukena.

Pyhäjärvisille vuoro hoitoa ja vuorohoidossa omaishoidon vapaita on järjestetty sekä Selänteen omissa arviointiyksiköissä Haapajärvellä ja Reisjärvellä sekä ostopalveluina Pyhäjärven yksityisissä tehostetun palveluasumisen yksiköissä. Paikkoja on Pyhäjärvellä ollut käytössä kokoaikaisesti kaksi paikkaa ja tarpeen mukaan olemme pystyneet ostamaan yksiköistä myös lisää paikkoja tähän käyttöön. Tällä tavoin olemme kaikkien Pyhäjärvisien vuorohoidon saaneet järjestymään.

Arviointijaksoja asiakkaille järjestetään sellaisissa tapauksissa, kun tarvitaan arviointia kotihoidon tai tehostetun palveluasumisen tarpeesta. Arviointijakso pyritään aina järjestämään ensisijaisesti asiakkaan kotona, mutta tarpeen mukaan se järjestetään arviointiyksikössä.

Kotona asumista tukevana palveluna on vuoden 2021 aikana aloitettu kotisairaaloiminta. Kotisairaala on vaihtoehto sairaalassa tapahtuvalle hoidolle. Kotisairaalaan tullaan aina asiakkaaksi lääkärin läheteellä. Kotisairaala on tukemassa myös kotona tapahtuvissa saattohoidoissa.

Eläkettä saavien tulotaso on maltillisessa nousussa. Keskimääräinen kokonaiseläke oli vuoden 2019 lopussa 1.451 euroa kuukaudessa. Pohjois-Pohjanmaan sama summa oli 1.568 euroa. Pyhäjärvellä ei ole käytettävissä kokemustietoa, miten ikäihmiset kokevat tulojensa riittävän tarpeellisiin menoihin.

Taulukko 15. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65-vuotta täyttäneille / 10.000 vastaavan ikäistä. Lähde: Sotkanet, 23.12.2021.

Alue/Kunta	Vuosi				
	2016	2017	2018	2019	2020
Koko maa	347,9	334,5	373,7	383,7	347,7
Pohjois-Pohjanmaa	374,9	270,4	444,2	469,9	425,3
Pyhäjärvi	670,2	328,8	826,5	614,4	270,5
Haapajärvi	633,2	225,1	576,1	607,3	779,4
Kärsämäki	747,4	686,1	420,3	702,0	603,1
Reisjärvi	451,2	457,8	1086,8	696,4	573

2.1.5. Vapaa-aikatoimi hyvinvointia ja terveyttä edistävänä tuottajana

Kaupungin vapaa-aikapalveluja tuotetaan eri ikäryhmille kulttuuri- liikunta- ja nuoriso-, kirjastopalveluiden tuottamina. Pyhäjärven kaupungin **liikuntapalvelut** tarjoaa alle 18-vuotiaille maksuttomat liikunnan ohjausryhmät, leirit, tapahtumat sekä liikuntasalivuorot. Uimahallissa lapsille ja nuorille on omat maksuttomat uinti- ja kuntosalivuorot kaksi kertaa viikossa. Uimahallissamme on käytössä erityisuintikortti, joka oikeuttaa pyhäjärviset pitkäaikaissairaat ja erityisryhmät maksuttomaan uintietuun. Erityisuintikortteja on myönnetty syksyyn 2021 mennessä yhteensä 178 kpl. Ikäihmisten maksuton uintietu päättyi syksyllä 2021, mutta sen tilalle otettiin käyttöön ikäihmisten liikuntapassi. Liikuntapassi on suunnattu 65-vuotta täyttäneille kuntalaisille ja siihen sisältyy rajaton uimahallin ja kuntosalin käyttö sekä liikuntapalveluiden ohjausryhmät hintaan 35 €/6 kk. Liikuntapassin voi saada erillisellä hakemuksella myös alle 65-vuotias, jolla on vanhuuseläke, työ- tai osatyökyvyttömyyseläke, työuraeläke tai työeläkekuntoutus.

Pyhäjärven liikuntapuitteet ovat kattavat, uusimpina vasta remontoitu uimahalli. Uimahallin käyntimäärät ovat laskeneet oleellisesti koronasulkujen vuoksi. Koronan lisäksi harmia tuotti elokuussa 2020 syttynyt tulipalo, joka sulki uimahallin ja kuntosalin vuodeksi. Uimahalli avattiin uudelleen lokakuussa 2021. Muita suosittuja liikuntapaikkoja ovat urheilukenttä, monitoimihalli, pesäpallokenttä, frisbeegolf radat Lossinrannassa ja Honkavuorella, latuverkostot sekä syksyllä valmistunut, uusi skeittiparkki. Honkavuoren ensilumenlatu palvelee kuntalaisia myös vähälumisina talvina.

Kaupungin liikuntapalveluiden järjestämissä 10 ohjausryhmässä liikkui vuonna 2020–2021 keskimäärin 200 asiakasta viikossa. Koronaepidemian aikana ryhmiä jouduttiin sulkemaan, mikä lisäsi sähköisten liikuntapalvelujen kysyntää. Pyhäjärven liikuntapalvelut otti käyttöön kuntalaisten

verkkovalmennuksen, johon ilmoittautua yhteensä 350 kuntalaista. Verkkovalmennuksen kautta kuntalaiset pääsivät jumppaamaan kotioloissa oman mobiililaitteen välityksellä. Lasten etäohjauksesta vastasi liikuntapalveluiden Kepa-kettu omilla live-ohjauksilla. Syksyllä 2021 aikuisten ohjausryhmissä käyttöön otettiin kausimaksu 40 € / syksy- tai kevätkausi.

Nuorisopalvelut on järjestänyt avoimen nuorisotilan toimintaa, erilaisia reissuja, tapahtumia, lasten leirejä, koulunuorisotyötä ja verkkonuorisotyötä. Toiminnot ovat maksuttomia, jotta kaikilla lapsilla ja nuorilla olisi mahdollisuus osallistua. Vuosien 2020 ja 2021 aikana koronaepidemia on vaikuttanut toimintojen toteutukseen ja tuonut lisä haasteita toiminnoissa. Suunniteltuja toimintoja on jouduttu supistamaan tai perumaan kokonaan. Osallistujamäärä on ollut hyvä niiden toimintojen osalla, jotka on voitu toteuttaa.

Kulttuuripalvelut tuottaa kaupunkilaisille monipuolisesti maksuttomia tapahtumia sekä tukee yhdistyksiä, taiteentekijöitä ja ryhmittymiä vuosittain kulttuuritapahtumien järjestämisessä.

Kulttuuripalvelujen vuosikellossa merkittävimpiä kokonaisuuksia ovat Lasten Kulttuuriviikot, Kihupäivät, Euroopan Kulttuuriympäristöpäivien, Vanhustenviikon sekä Ennalta ehkäisevän päihdetyön viikon monipuoliset ja eri ikäryhmille suunnatut tapahtumat. Verkostoituminen ja järjestöyhteistyö vapaaehtoistoimijoiden kanssa mahdollistaa monipuolisen kulttuuritarjonnan erilaisten tapahtumien muodossa.

Vuosien 2020 ja 2021 osalta koronapandemia on merkittävästi vähentänyt kulttuuritapahtumien toteuttamista koronarajoitusten vaihtelevuuden vuoksi sekä kunnan että vapaaehtoistoimijoiden osalta.

Vuonna 2020 kulttuuritapahtumissa oli osallistujia 2249 ja vuonna 2021 osallistujia 2157. (v.2019 os. 10796; v.2018 os. 9084). Yhteistyössä Pyhäjärven seurakunnan kanssa striimattiin Kansallisen Veteraanipäivän sekä Itsenäisyyspäivän juhlallisuuksia. Sekä vuonna 2020 että 2021 toteutettiin konsertteja sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä.

Kulttuurin TEAviisarin 2021 kokonaispistemäärä oli 71 (vuonna 2019 45). Keskeisimpinä vahvuuksina ovat sitoutuminen ja seuranta. Kehittämiskohteina nousivat esille kulttuurikasvatusta edistävät toimenpiteet sekä vaikuttamistavat.

Taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten suhteellinen osuus alle 18-vuotiaista oli 16,06 % vuonna 2020, vastaava osuus vuonna 2021 oli 19,98 %.

Pyhäjärven kuntahistoria 'Savon porstuassa, Pohjanmaan peräkammarissa' valmistui alkuvuodesta 2020.

Kulttuurihyvinvoinnin monipuolistamiseksi aloitettiin vuoden 2021 aikana valmistelut hoivamusiiikkitoiminnasta ikäihmisten kotihoidossa Pyhäjärvellä. Jokilaaksojen musiikkiopiston kanssa on valmisteltu päiväkotimuskari-pilottia varhaiskasvatukseen.

Vuoden 2020 hyvinvointikyselyssä korostui luontoympäristön merkitys eri ikäisten ihmisten onnellisuudessa ja hyvinvoinnissa. Luonnon ja ympäristön koettiin vahvistavan omaa hyvinvointia. Yhtenä hyvinvoinnin painopisteenä on luontoympäristö vahvistamassa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Vuoden 2021 alkupuolella työryhmä aloitti kartoituksen Pyhäjärvellä olevista luontoliikunta- ja metsäluontokohteista.

Vuoden 2019 vaihteessa **kirjasto** avattiin väistötiloissa (Laitisentie 6). Tämä vaikutti ja vaikuttaa kaikkeen kirjaston toimintaan merkittävästi. Sijainti on kaukana keskustasta, mikä aiheuttaa sen, että piipahtajat, lehtienlukijat ja lapsiryhmät eivät pääse kirjastoon vaivattomasti kuten aikaisemmin. Vuosi 2020 sekä 2021 olivat koronan vuoksi hyvin poikkeukselliset myös kirjastossa. Kirjasto oli suljettuna keväällä 2020 1,5 kk kokonaan, ja senkin jälkeen vahvoin rajoitustoimenpitein

avoinna. Kirjastoauton lainamäärä vuonna 2020 oli 28 342. Kirjastoauto oli poissa liikenteestä 2,5kk koronasulun vuoksi, mikä vaikutti merkittävästi myös auton lainamääriin. Vuonna 2020 Pyhäjärven kirjaston lainamäärä oli 8,69 lainaa/asukas.

Kirjaston uutena palveluna vuonna 2019 otettiin käyttöön Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan e-kirjasto, jossa oli 11 e-palvelua käytettävissä kirjastokortilla. Vuonna 2020 käyttökertoja palveluissa Pyhäjärven ja Haapajärven osalta oli 21 021. E-palvelut osoittautuvat tärkeiksi palveluiksi koronan aikana, koska niitä voitiin käyttää myös kotoa käsin

Jokilatvan opiston tuottamiin **kansalaisopisto-opintoihin** ilmoittautui vuonna 2020 1550 kurssilaisista, joista 397 miehiä ja 1153 naisia, kursseja oli 137 ja tunteja 3057. Koronan vuoksi tuntimäärä jäi noin 600 tuntia ennakoitua pienemmäksi. Koronaepidemia heijastui alentavasti myös opiskelijoiden määrään. Vuonna 2021 on ilmoittautunut 1379 kurssilaisista, joista 367 miehiä ja 1012 naisia, kursseja 137 ja tunteja 3412. Koronaepidemia heijastui alentavasti myös vuoden 2021 opiskelijoiden määrään.

2.1.6. Osallisuus

Pyhäjärvellä edistetään ja kehitetään kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Osallisuus-ohjelma, jossa konkretisoidaan kunnan tapoja ja keinoja osallisuuden edistämiseksi, on mukana taloussuunnitelman ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteena. Osallisuusohjelman työstöprosessi on käynnistymässä.

Pyhäjärven kaupungilla on useita osallisuutta tukevia tapoja edistää kuntalaisten kuulemista sekä osallistumista itseään koskeviin asioihin. Osallisuutta edistävät muun muassa kuntalaiskyselyt (esim. hyvinvointi- ja strategiakysely), järjestötapaamiset, vaikuttamistoimielimet (vammais-, vanhus- ja kyläneuvostot sekä nuorten vaikuttajaryhmä), monikanavainen viestintä, palautekanava sekä julkiset esityslistat ja pöytäkirjat. Eri ikäryhmien osallisuutta ja yhdenvertaista toimintaympäristöä tuetaan kaupungintiloilla, avustuksilla sekä maksuttomilla tai edullisilla palveluilla.

2.1.7. Aktiiviset järjestöt ja järjestöyhteistyö

Pyhäjärvellä toimii 136 rekisteröityä järjestöä, joista suuri joukko toimii erittäin aktiivisesti tuottaen hyvinvointipalveluita kaikille ikäluokille. Kaupunki tekee järjestöyhteistyötä joka sektorilla. Järjestöt ovat merkittävä voimavara hyvinvoinnin ja terveydenedistämisessä. Yhdistysten kanssa järjestetään useita eri ikäryhmille suunnattuja tapahtumaviikkoja.

Kaupunki on tukenut järjestöjä avustusten kautta ja auttamalla puitteiden rakentamisessa toimintaan ja tapahtumiin. Järjestöavustuksiin oli vuonna 2020 varattu reilut 100.000 euroa vuodessa ja kyläyhteisöille avustuksiin oli varattu yhteensä 19.000 euroa. Avustusten lisäksi järjestöillä on mahdollisuus kokousta maksutta kaupungintalon kokoustiloissa sekä käyttää nuorisotiloja kerhojen ja koontumisten pitopaikkana. Järjestöjen kanssa tehdään myös tapahtumayhteistyötä eri tapahtumissa. Järjestöillä on mahdollisuus myös ilmoittaa kaikille avoimet tapahtumansa kaupungin tapahtumakalenteriin. Tapahtumakalenteria markkinoitiin myös Pyhäjärven kaupunki Facebook-sivulla. Kaupunki on varannut henkilöresurssia järjestöjen tueksi. Yhteisöasiamies avustaa mm. hankesuunnitelmien laadinnassa ja haussa.

Vuonna 2017 on aloitettu yhteisohjelman työstäminen. Yhteisöohjelman tarkoitus on kehittää kunta-järjestöyhteistyötä sekä järjestöjen keskinäistä yhteistyötä. Järjestöohjelma tulee sisältämään

mm. osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien kehittämistä, järjestötoimijoiden osaamisen kehittämistä ja pohdintaa järjestöjen roolista työllistäjänä ja palveluiden tuottajana. Yhteisöohjelmaa on työstetty järjestökyselyn ja järjestötapaamisissa pidettyjen työpajojen kautta. Yhteisöohjelman työstäminen on vielä kesken. Kaupunki järjestää 3–4 järjestötapaamista vuodessa. Tapaamiset ovat kaikille järjestöille avoimia iltatapahtumia, joissa on esillä ajankohtaisia asioita, järjestöjen tuomia asioita sekä asiantuntijavierasosioita.

Pyhäjärvellä tehdään paljon vapaaehtoistyötä niin yhdistysten kuin yksittäisten vapaaehtoisten kautta. Joulukuussa 2019 palkittiin ensimmäistä kertaa vuoden vapaaehtoinen Verkkorannassa järjestetyssä vapaaehtoisten kiitosjuhlassa. Vuonna 2020 Kiitos-juhla järjestettiin virtuaalisena ja jälleen vuonna 2021 Kiitos-juhlaa ja vapaaehtoisia juhlittiin Verkkorannassa. Kiitosjuhla oli yksi vapaaehtoisen viikon tapahtumista. Vapaaehtoisten juhla oli avoin kaikille vapaaehtoistyötä tekeville. Vuoden vapaaehtoinen tullaan valitsemaan vuosittain. Vapaaehtoisten viikon tapahtumat toteutettiin yhteistyössä Virtaa vapaaehtoisuudesta-hankkeen kanssa.

Järjestöyhteistyön kehittämisessä on tukenut maakunnalliset järjestöyhteistyön verkostot. Järjestöyhdyskuntien kehittämisessä on tukenut maakunnalliset järjestöyhteistyön verkostot. Järjestöyhdyskuntien kehittämisessä on tukenut maakunnalliset järjestöyhteistyön verkostot. Järjestöyhdyskuntien kehittämisessä on tukenut maakunnalliset järjestöyhteistyön verkostot.

2.1.8. Turvallisuus ja tekninen toimi

Pyhäjärven kaupunki edistää asumisen ja elämisen turvallisuutta investoimalla ympäristöön. Liikenneväylien peruskorjausta tehdään suunnitelmallisesti ja kevyenliikenteen väyliä rakennetaan soveltuvin osin ja katuvaloja uusitaan ja rakennetaan lisää. Vuonna 2021 on tehty keskustaaajaman vahvistetun kaavamuutoksen alueelle tieverkon ja kevyenliikenteenväylien rakennussuunnitelmat. Toteuttaminen voi alkaa vuonna 2022 eteenpäin taloudellisten lähtökohtien sallimalla aikataululla.

Julkisien kiinteistöjen kunnosta pidetään huolta ja kiinteistöille laadittu kunnossapidon suunnitelmat peruskorjaustarpeille, jotka toteutetaan suunnitelmallisesti. Tikkalansalmesta kulkeva kevyenliikenteenväylä on valaistu kokonaisuudessaan uusilla puistovalaisimilla vuonna 2021.

Vuonna 2021 on valmisteltu Kunta-Akkuna-portaalin käyttöönottoa. 12 Pohjois-Pohjanmaan kunnan yhteisessä Kunta-Akkuna-digihankkeessa digitaaliset palvelut kootaan yhteen käyttöliittymään, mikä tarjoaa kuntalaisille helppokäyttöisen palvelukokonaisuuden. Kunta-Akkuna on tarkoitus avata maaliskuussa 2022.

Uusina liikuntapaikkoina vuonna 2021 käyttöön otettiin Honkavuoren tennishalli ja skeittiparkki. Skeittiparkki rakennettiin järjestöyhteistyönä Pyhäjärven Pohdin kanssa. Urheilukentän kuntolaitteet siirrettiin heinäkuussa 2021 käyttäjäturvallisempaan sijaintiin rantabulevardille (Tikkalantie 16).

Liikenneturvallisuustyöryhmä teki internetkyselyn nettikyselynä Pyhäjärvisille:

Perustiedot

- Internet-kysely oli suunnattu Pyhäjärvellä asuville ja se oli auki 1.-30.9.2020.
- Vastauksia saatiin yhteensä 71. Vähäisen vastaajamäärän ja tiedon keräämistavan (nettikysely) vuoksi tuloksia ei voi yleistää.
- Vastaajista 65% (n=46) oli naisia, 23% (n=16) miehiä.
- Lähes kaikki vastaajat olivat yli 25-vuotiaita.
- Vastaajista 52% (n=37) asui keskustaajamassa ja 46% (n=33) sivutaajamassa tai haja-asutusalueella.

Yleisimmät ja vakavimmat turvallisuuteen ja käyttäytymiseen liittyvät ongelmat Pyhäjärvellä

Mainintojen määrä (kukin vastaaja sai valita max 5 vakavinta ongelmaa)

3. Keskeiset opit ja evästyksset päättyvältä valtuustokaudelta

3.1. Hyvinvointikyselyn tulokset

Kaupungin ensimmäinen hyvinvointikysely kuntalaisille toteutettiin ajalla 19.2. -15.3.2020 verkkokyselynä sekä mahdollistettiin paperilomakkeella vastaaminen. Vastaajia oli **338**.

Kysymykseen **kuinka onnellinen sanoisit olevasi ottaen kaikki asiat huomioon** vastasi 320 henkilöä. Asuinpaikalla ei ollut merkitystä onnellisuuden kokemukseen. Kysymykseen kuinka suuri merkitys luontoympäristöllä ja vesistöllä on onnellisuutesi ja hyvinvointisi kannalta vastasi 312 henkilö. Asteikko oli molemmissa kysymyksissä 1 – 10 (1=hyvin onneton ja 10=hyvin onnellinen). Vastanneiden onnellisuudesta tuli keskiarvosana 7,9. Luontoympäristön merkitys onnellisuuteen ja hyvinvointiin kohosi vastauksissa keskiarvosanaan 8,7.

Elämään kokonaisuutena oli hyvin tai erittäin hyvin tyytyväisiä 78,1 % vastaajista, kohtalaisen tyytyväisiä oli 18,2 % vastaajista ja tyytymättömiä oli 3,6 %.

Mikä edistää Pyhäjärven hyvinvointia? -avoimeen kysymykseen saatiin runsaasti vastausmateriaalia. Vastaukset analysoitiin laadullisella sisällön analyysillä ja viitekehyksenä käytettiin Pohjois-Pohjanmaan maakunnan hyvinvointisopimuksessa hyväksyttyä ihmislähtöistä hyvinvointikäsitettä sekä eri ikäisten ihmisten hyvän arjen ja mielekkään elämän teemoitusta. (*POP-maakunta ja Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019, soveltaneet lähteestä Marika Kunnari 2017*). Nuorten hyvinvointia edistäviä tekijöitä ei esitetä vastausten vähäisyyden vuoksi.

Työikäisten hyvinvointia edistää vastaajien mukaan eniten ja tärkeimpänä työ ja toiminta. Seuraavat tekijät ovat siinä suuruusjärjestyksessä kuin vastaajat toivat esille: Harrastukset ja harrastusmahdollisuudet, perhe ja ystävät, liikunta- ja hyötyliikunta, terveyspalvelut, liikunta- ja vapaa-ajanpalvelut, turvallisuus ja rauhallisuus, ympäristö ja luonto, terveys/oma kunto, asuinpaikka ja koti, sosiaaliset ihmissuhteet, taloudellinen toimeentulo, järjestö- ja vapaaehtoistyö sekä positiivinen asenne.

Ikäihmisten hyvinvointia edistää eniten ja tärkeimpänä terveys/oma kunto. Seuraavat tekijät ovat siinä suuruusjärjestyksessä kuin vastaajat toivat esille: Perhe ja ystävät, ympäristö ja luonto, liikunta- ja hyötyliikunta, asuinpaikka ja koti, harrastukset ja vapaa-aika, turvallisuus ja rauhallisuus, terveyspalvelut, peruspalvelut, taloudellinen toimeentulo, kansalaisopisto, sosiaaliset ihmissuhteet, järjestö- ja vapaaehtoistyö, aktiivinen ja positiivinen elämänsenne sekä digipalvelut.

Hyvinvointikyselyssä kerättiin myös aineistoa mitä kehittämällä hyvinvointia voidaan parantaa. Aineistoa käsitellään ja hyödynnetään talousarviosuunnitelman, hyvinvointisuunnitelman ja valmis-teilla olevan Pyhäjärven hyvinvointityön mallissa.

TOP 12 lista tiivistettynä toiminnoista, joita tulisi kehittää hyvinvoinnin edistämiseksi:

- **Terveyspalvelut.** Nämä palvelut tulee säilyttää/turvata nykyisellään. Lisää vakilääkäreitä, erikoislääkäripalveluja, kuntoutusta. Työterveyshuoltoa kehitettävä. Neuvola- ja kouluterveydenhuollon palvelut turvattava, koululääkäri saatava vakinaisesti. Päivystys tulee olla paikkakunnalla.
- **Yrityksiä, kauppapalveluja, matkailupalveluja**
- **Työpaikkoja lisää**

- **Julkisten liikenneyhteyksien parantaminen**
- **Tiestön kunnan parantaminen/ylläpitäminen**
- **Kevyen liikenteen väyliä lisää.** Erityisesti Pyhäjärvi-Emolahti-Honkavuori välille.
- **Toisen asteen koulutuspaikkoja**
- **Yleisilmeen ja viihtyvyyden parantaminen**
- **Monitoimitalo-kulttuuri-kirjastotalo**
- **Kirjastopalvelujen kehittäminen ja uudet tilat**
- **Kulttuuripalveluja lisää ja monipuolisesti**
- **Osallistamisen ja tiedottamisen parantaminen**

3.2. Minun arkeni ja elämäni kyselyn tulokset

Minun arkeni ja elämäni -kysely toteutettiin Pohjois-Pohjanmaan alueella 6.-28.5.2021 välisenä aikana. Pyhäjärvellä kyselyn toteuttivat Pyhäjärven kaupunki ja sote-uudistusta Pohjois-Pohjanmaalla edistävä POPsote-hanke. Pyhäjärvellä vastauksia kyselyyn saatiin 100 kappaletta. Vastaajista 76 % oli naisia ja miehiä 24 %. Eniten kyselyyn vastasi työikäiset (79 %), joista 30–49-vuotiaita oli 47 %. Vastaajista yli 65-vuotiaita oli 19 % ja alle 18-vuotiaita 2 %. Vähäisestä vastaajamäärästä johtuen tulokset ovat suuntaa antavia.

Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, millaiseksi pyhäjärviset itse arvioivat oman elämänsä osa-alueet ja mihin osa-alueeseen pyhäjärviset itse halusivat eniten muutosta.

Pääsääntöisesti pyhäjärviset olivat tyytyväisiä omaan elämään ja sen osa-alueet koettiin erittäin hyväksi tai hyväksi (92–60 %). Eniten tyytymättömyyttä koettiin fyysiseen terveyteen, taloudelliseen toimeentuloon, elinympäristöön, mielen hyvinvointiin, harrastuksiin, vapaa-aikaan ja jokin muu - vastausvaihtoehtoon (huono tai erittäin huono 17–10 %). Kaavio 1.

Arkensa ja elämänsä riittävän hyväksi kokivat 40 % vastaajista ja 60 %:ia kaipaivat joko isoa (11 %) tai pientä muutosta (49 %) arkeensa tai elämäänsä. Eniten muutosta toivottiin työhön (25 %),

taloudelliseen toimeentuloon (24 %), vapaa-aikaan (24 %), elinympäristöön (20 %), ihmissuhteisiin (19 %), mielen hyvinvointiin (19 %) ja fyysiseen terveyteen (19 %).

Vastaajien mielestä työ (45 %) on keskeisin osa-alue, johon kunnassa pitäisi tulevina vuosina panostaa asukkaiden hyvän elämän edistämiseksi. Muut vastausvaihtoehdot saivat kannatusta tasaver-
taisesti: Elinympäristö (laajasti ajateltuna, esim. kunta) (26 %), Avun ja palvelun saanti silloin, kun niitä tarvitsee (25 %) ja Taloudellinen toimeentulo (18 %). Avoimista vastauksista nousi esille huoli työpaikkojen säilymisestä. Koettiin, että kehitettävää on yritysmyönteisyydessä, terveystalouden saatavuudessa ja kuntalaisten osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksissa.

Kyselyssä kysyttiin, onko sinulla itsellä tai läheisellä on yksi tai useampi pitkäaikainen sairaus, oire tai vamma. 46 %:lla vastanneista tai heidän läheisellään ei ole pitkäaikaista sairautta, oiretta tai vammaa. Fyysisiä sairauksia tai oireita oli 46 %:lla vastanneista tai hänen läheisellään, psyykkisiä sairauksia tai oireita 16 %:lla ja vammoja 4 %:lla. Kysyttäessä, miten haittaaviksi nämä sairaudet, oireet tai vammat koettiin (Asteikolla 1–5, mitä suurempi luku, sitä suurempi haitta), fyysisen tai psyykkisen sairauden tai oireen vastaajat kokivat haittaavan koettuun hyvinvointiin (mediaani 3). Vamman koettiin haittaavan hieman vähemmän hyvinvointia (mediaani 2).

3.3. Virtaa vapaaehtoisuudesta -hanke

Pyhjärven Sydänyhdistyksen hallinnoima Virtaa vapaaehtoisuudesta hanke toimi 3/2018–12/2021 ajan. Hanketoiminta päättyi joulukuussa 2021. Vuonna 2021 koronarajoitukset ovat pienentäneet toimintamuotoja ja estäneet joidenkin tuokioiden ja tapahtumien järjestämisen. Syksyllä -21 olemme toiminnan osalta palanneet normaalimpaan, mutta edelleen on nähtävissä, että ikäihmiset ovat varovaisia osallistua toimintaan ja vaihteleva koronaepidemiatilanne lisäsi ylimääräistä suunnittelutyötä toiminnan turvallisuuteen liittyen ja ylipäättään, millaista toimintaa on sopiva järjestää. Ikäihmisten passivoitumista oli havaittavissa vuosien 2020–2021 aikana.

Vuonna 2021 kohtauspaikan aukioloaikoina käyntikertoja oli yhteensä 2761. Viikoittaiset tuokiot pystyttiin käynnistämään vasta elokuussa 2021. Tuokioita järjestettiin yhteensä 80. Koulutuksista toteutuivat riksaluotsikoulutukset (yht. 5 kpl). Tapahtumia toteutettiin yhteensä 4 + Vanhusten viikon ohjelma. Ylämpyrän tuvan tiloja varasi yhteensä 17 eri yhdistystä/tahoa. Toteutuneita tilavaroituksia yhteensä 120. Palvelukuntayhtymä Selänteen matalankynnyksen ohjauspiste käynnistyi 3.11 Ylämpyrän tuvalla. Kävijöitä 8–13 henkilöön. (5 ohjauspistekertaa). Syksyllä 2021 hävikkiruokakokeilu yhteistyössä kaupungin keskuskoulun keittiön kanssa.

Hanketoiminnalla on saatu tuloksia ikäihmisten hyvinvoinnin edistämisen ja yksinäisyyden vähentämisen näkökulmasta. Ylämpyrän tuvan toiminta ja erilaiset tapahtumat mahdollistavat kohtaamiset ja lisäävät ikäihmisten osallisuutta. Uusien mukaan tuleminen ja toimintaan osallistuminen toistamiseen kuvastaa mielestäni toiminnan merkitystä kyseiselle ikäihmiselle. Ylämpyrän tuvan tarpeellisuutta ja toiminnan tuloksellisuutta on selvitetty tuvan asiakkaille suunnatuissa palautekyselyissä vuosittain. Marraskuussa 2021 toteutetussa Ylämpyrän tuvan palautekyselyssä (vastauksia 20, vastaaminen vapaaehtoista) nousi esille, että keskeisimmät syyt, miksi tuvan toimintaan osallistutaan, on halu tavata muita ihmisiä, keskustella työntekijöiden kanssa ja halu tutustua uusiin ihmisiin. Suurin osa kyselyyn vastanneista kokee yksinäisyyden tunteen vähentyneen Ylämpyrän tuvan toiminnan ansiosta. Suurin osa vastanneista koki myös tuvan toiminnan ylläpitäneen ja parantaneen heidän yleistä hyvinvointiaan.

Vapaaehtoistoiminnan näkyvyys ja tiedon jakaminen on lisääntynyt Vapari-vaihde-toimintamallin avulla. Uusia vapaaehtoisia on ilmoittautunut mukaan ja heitä on välitetty eteenpäin sopivalle taholle. Vapaaehtoisten ovat saaneet ansaittua kiitosta vuosittaisella perinteellä: Vapaaehtoisten Kiitos-juhalla ja Pyhäjärven vuoden vapaaehtoisen julkistamisella. Tämä perinne jatkuu hankkeen jälkeenkkin. Hanke on tarjonnut yhdistyksille tiloja ja työkaluja oman toiminnan järjestämiseen. Konkreettinen apu on ollut hankkeen tiloista, joita yhdistykset ovat voineet hyödyntää oman toiminnan järjestämisessä. Tuvan käyttö järjestöjen omassa toiminnassa esim. kerhojen ja kokouksien järjestämispäikkana on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana.

3.4. Digituki

Vuoden 2019 aikana koulutettiin digitutoreita ikäihmisten digivertaisohjaajiksi. Digitutor toiminta on käynnistynyt hitaasti koronapandemian vuoksi. Kaikille avoimia tietokoneen ja älypuhelimien käyttökursseja on järjestetty vuonna 2020 ja 2021. Koulutus ja kurssit järjestettiin Geronet-hankkeen kautta Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopiston järjestämänä.

Kursseja ja tukea ovat antaneet monet muutkin tahot Pyhäjärvellä. Muun muassa Jokilatvan opisto on järjestänyt kursseja, kirjasto opastaa e-aineiston käytössä ja yhdistykset ovat järjestäneet kursseja ja opastusta jäsenilleen esimerkiksi Eläkeliiton Pyhäjärven yhdistys digiohjausta.

Pohjois-Pohjanmaan maakunnallisen digituki-hankkeen tuella aloitettiin Pyhäjärven digituen mallin suunnittelua. Yhteisöasiamies toimi digituen yhdyshenkilönä. Digituen verkosto on koottu ja koontunut vuoden 2021 aikana. Verkoston tehtävänä on muun muassa kartoittaa digituen tarjoajia ja digituen tarvetta. Kaupungin kotisivuille on luoto oma kohta digituelle.

3.5. SUMU-hanke

Suuntana muutos, SUMU-hanke, päättyi huhtikuussa 2020. ESR-rahoitteista SUMU-hanketta toteutettiin ajalla 1.3.2017 – 30.4.2020. Kehittämishankkeen tukimuoto liittyi työllisyyden ja osaamisen edistämiseen sekä sosiaaliseen osallisuuteen. Hankkeen päätavoite oli työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen. Hanketyöntekijät toteuttivat sosiaaliseen kuntoutukseen verrannollista työtä, joka saavutti kaikkiaan 78 asiakasta. Heistä työhön ohjautui 14 henkilöä. Heistä kahden urapolku johti yrittäjyyteen. Opiskelun aloitti 6 henkilöä ja kuntouttavaan työtoimintaan ohjautui 16 henkilöä.

Asiakkaiden työkykyarvio tehtiin Kykyviisari kyselyllä. Aloittaneiden työkyvyn keskiarvo oli 6,18 ja lopettaneiden keskiarvo oli 7,13. Kokonaistilanne nousi keskiarvosta 62,7 keskiarvoon 73,2. Seurannassa olivat myös tarkemmin ko. kyselyssä osallisuus, mieli, arki, taidot ja keho, joissa oli osoitettavissa merkityksellisen positiivisia tuloksia. Asiakkaat olivat hankkeen kirjoilla minimissään kuukauden ja pisin aika oli puolestaan melkein kaksi vuotta. Tämä kertoo siitä, että asiakkaiden tilanteet ovat hyvin vaihtelevat ja he tarvitsevat yksilöllistä apua. Toiset etenevät pienen tuen avulla, mutta toiset tarvitsevat pitkäaikaista ja tiivistä tukea.

Merkittävää on, että Suuntana muutos -hanke teki näkyväksi sosiaalisen kuntoutuksen tarpeen. Jatko on tähän suunniteltu ja sosiaalista kuntoutusta toteuttaa Pyhäjärvellä Peruspalvelukuntayhtymä Sella. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyömallin toteutus on suunniteltu yhteistyössä kaupungin kanssa. Toimintaan on varattu yhden henkilön työpanos yhteisesti Pyhäjärvelle, Haapajärvelle ja

Reisjärvelle. Hankkeessa esille tulleet kokemukset ja osoitetut asiakashyödyt nopeuttivat uuden toimintamallin aloittamista.

3.6. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)

Pyhäjärvi mukana LAPE muutosohjelmassa vuosina 2015–2018. LAPE-työn siltausvuosi 2019 menossa, jossa Pyhäjärvi on aktiivisesti mukana.

Kehitystyö Pyhäjärven näkökulmasta:

- Perhekeskus-toimintamalli (palveluiden verkosto) sisältää Pyhäjärvellä perhekeskuksen kohtaamispaikka Aarnolan lisäksi paljon muutakin.
- Varhaiskasvatus ja koulu hyvinvoinnin tukena
- Selänne on kehittänyt lastensuojelun systeemistä toimintamallia, lapsiperheiden sosiaalipalveluja, palveluohjauksen toimintaa ja eroneuvolapalvelua.

Perhekeskus Pyhäjärvellä on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen verkosto, palveluiden kokonaisuus, joka koostuu Selänteen tuottamista sote -palveluista, kaupungin sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluista ja toiminnoista. LAPE-toiminnan arvot Pyhäjärvellä ovat 1) perhekeskeisyys, 2) tasa-arvoisuus, 3) inhimillisyys ja 4) tasa-arvoisuus.

Johtaminen koordinointi: Vastuuhenkilönä toimii hyvinvointijohtaja (ent. sivistysjohtaja). LAPE-yhteyshenkilönä kaupungilta on toiminut yhteisöasiamies 2/2019 asti. 3/2019 alkaen LAPE-yhteyshenkilöinä ovat Selänteen hyvinvointijohtaja ja kaupungin hyvinvointi-sote projektipäällikkö (12/2020 asti).

Perhekeskuksen tehtävät:

- Yhteensovittaa kaupungin ja Selänteen sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluita ja toimintaa
- Luo myös rakenteita ja sisältöä lapsi- ja perhepalveluihin
- Palvelujen kokonaisuus, joka sisältää lapsille ja perheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä edistävät, kasvua ja kehitystä edistävät sekä varhaisen tuen ja hoidon palvelut

Verkoston palvelut ja toiminnot:

Perhekeskus verkostoi nyt osittain erillään olevia palveluja siten, että jokainen lapsi ja perhe saa tarvitsemansa tuen ja avun.

Perhekeskukseen kuuluvat:

- äitiys- ja lastenneuvolan sekä ehkäisyneuvolan terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut
- lapsiperheiden perhetyö ja kotipalvelu
- puhe-, toiminta- ja fysioterapeutin sekä tarvittaessa ravitsemusterapeutin palvelut
- kasvatus- ja perheneuvolan psykologin ja sosiaalityöntekijän palvelut
- lastenvalvojien palvelut
- lapsiperheiden sosiaalityö palvelut
- erikoissairaanhoidon asiantuntemus ja lastensuojelun tuki
- avoimen kohtaamispaikan palvelu Aarnola

Perhekeskukseen kehitetään palveluja myös kouluikäisille ja nuorille. Perhekeskuksen palveluverkostoon kuuluvat lisäksi varhaiskasvatus, kunnan terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta, seurakunnat ja järjestöt.

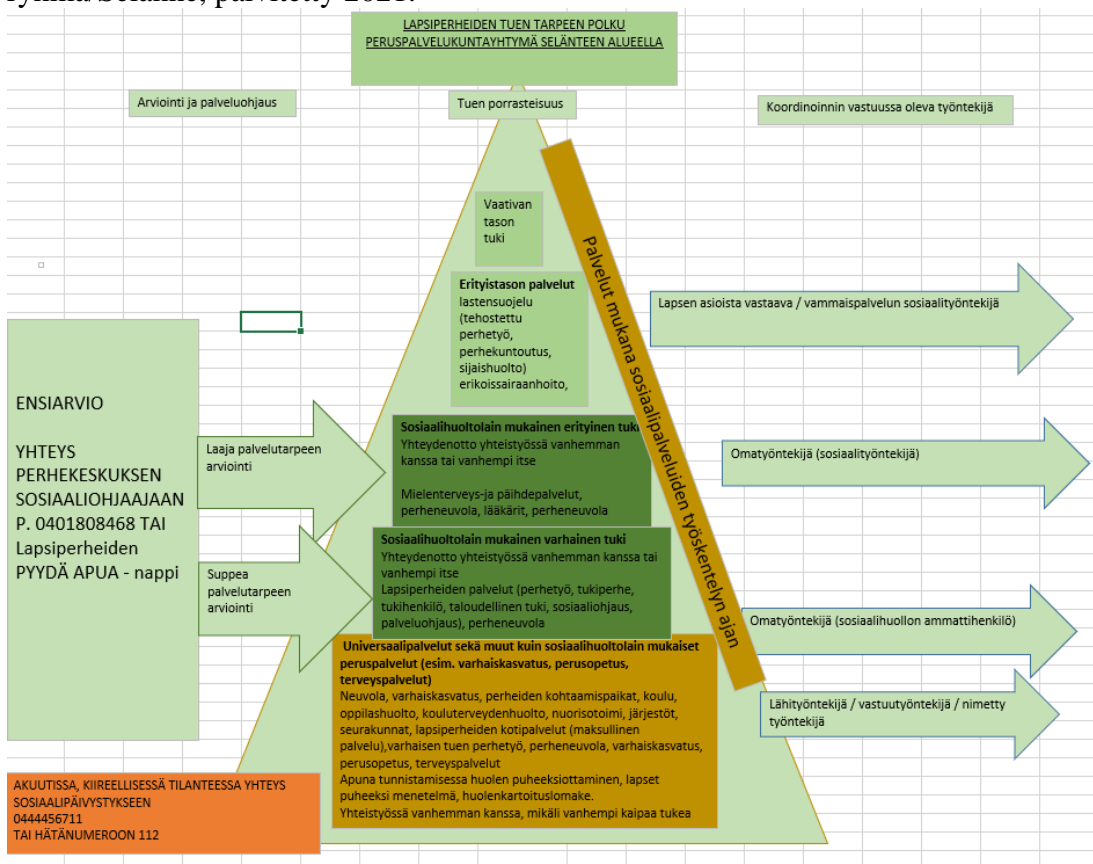
Yhteistoiminta perhekeskuksen toimijoilla:

- Perhekeskuksen työntekijät tekevät työtä tiiviisti yhdessä. Näin perheen tarvitsema asiantuntemus saadaan perheelle nopeasti ja joustavasti.
- Perhekeskus toimii lähipalveluperiaatteella, joka tarkoittaa sitä, että palvelut ovat helposti saatavissa lasten ja perheiden arkiympäristöjen läheisyydessä sekä ovat toimivien kulku- ja liikenneyhteyksien päässä tai jalkautuvat kotiin.
- Palveluja tuotetaan myös verkkopalveluina.

Muuta:

- Lapset puheeksi -keskustelujen käytännöistä on sovittu ja seurannasta vastaavat viranhaltijat on nimetty.
- Lähitavoitteena Pyhäjärvellä on kehittää yhteisöllistä opiskelijahuoltoa
- Toimivat yhteistyökäytännöt rakennetaan koulun ulkopuolisiin lapsia ja nuoria tukeviin toimijoihin uuden lain periaatteiden mukaisesti.
- Kodin ja koulun välisen työskentelyn kehittämisessä otetaan myös oppilaiden vanhemmat mukaan.

KUVA 1. Kuvaus lapsiperheiden tuen polusta Selänteen alueella. Lähde: Hyte/LAPE työryhmä/Selänne, päivitetty 2021.

Vaikutus hyvinvointisuunnitelmaan: LAPE-työ jatkuu ja laaditaan LAPE juurruttamis- ja kehittämissuunnitelma vuosille 2021–2025.

3.7. Koronaepidemia

Kahden viimeisen vuoden aikana koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi hyvinvoinnin edistämistyöhön Pyhäjärvellä. Maaliskuussa 2020 koronapandemian alettua ja rajoitustoimien alkaessa palveluiden tuottajat joutuivat supistamaan palveluitaan tai miettimään niiden järjestämistä uudella tavalla. Poikkeusolojen myötä koulut siirtyivät etäopetukseen ja näin ollen ruokahuoltokin toimi uusin tavoin. Kirjasto- ja liikuntapalvelut, päivä- ja viriketoiminta sekä monien eri toimijoiden järjestämät kerhot ja tapahtumat peruuntuivat. Yritystoiminta ja sitä myötä työllisyys kärsi myös koronan vaikutuksista. Korona on työllistänyt sote-alan työntekijöitä monin tavoin välillä vieden resursseja perustyötehtävistä.

Eristäytyminen ja poikkeusjärjestelyt ovat olleet monelle henkisesti ja fyysisesti raskasta aikaa. Koska koronapandemia ei ole vielä ohi, kaikkia koronan lyhyen ja pitkäaikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen ei voida vielä arvioida. On havaittavissa, että korona on vaikuttanut kuntalaisten jaksamiseen ja mielenhyvinvointiin heikentävästi. Vuoden 2019 hyvinvointikertomuksessa (kappale 2.1.8 Koronapandemian toimenpiteet kevättalvi/kevät 2020) on kuvattu tarkemmin ensimmäisen koronasulun toimenpiteitä Pyhäjärvellä.

3.8. Väestön hyvinvoinnin ja palvelujärjestelmän vahvuudet ja kehittämiskohteet

Väestön hyvinvoinnin ja palvelujärjestelmän vahvuudet

- *Hyvät harrastusmahdollisuudet kaupungin ja järjestöjen yhteistyössä
- *Edulliset liikuntapalvelut kaiken ikäisille
- *Oppilashuollon resurssit erinomaiset
- *Maksuton varhaiskasvatus
- *Laaja järjestökenttä ja järjestöjen toiminta
- *Hyvä ja uusi terveyskeskus
- *Matalan kynnyksen palvelut
- *Digitaaliset palvelut
- * Toimivat, tarkoituksenmukaiset ja kehittyvät koulutilat

Väestön hyvinvoinnin ja palvelujärjestelmän kehittämiskohteet

- *Nuorten ja nuorten aikuisten harrastusmahdollisuudet/mielekäs tekeminen (tarvelähtöistä toimintaa nuorille, uusia harrastepaikkoja)
- *Nuorten vaikuttamistoimielimen uudelleen järjestäytyminen
- *Osallistamisen ja tiedottamisen parantaminen
- *Riittävät henkilöresurssit sote- ja varhaiskasvatuksen puolella.
- *Kelpoisuusvaatimukset täyttävän henkilökunnan saatavuus/pysyvyys varhaiskasvatuksen puolella
- *Riittävät henkilöresurssit sivistystoimen alla.
- *Lasten ja nuorten ahdistuneisuus ja yksinäisyys
- *Elinkeinoelämän kehittäminen ja opiskelupaikkoja lisää
- *Riittävät henkilöresurssit liikuntapalveluiden puolella (uimahalli ja ryhmäliikunta)
- *Luontoliikunta ja luontoliikuntakohteiden kehittäminen
- *”Turvallinen paikka” lapsille/nuorille odotuspaikkana (ennen kirjasto)
- *Järjestötila/kohtaamispaikka

4. Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Hyväksytty valtuustossa 26.6.2018 § 50

5. Hyvinvoinnin edistämistä tukevat ohjelmat ja suunnitelmat

Päivitetyt ohjelmat ja suunnitelmat 2018–2019

Lastensuojelusuunnitelma 2017–2020, hyväksytty khall 12.2.2018 § 36

Työllistämisen palkkatukimallin uudistaminen, hyväksytty khall 14.5.2018 § 132

6. Hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025

Hyvinvointisuunnitelma on laadittu osin elinkaarimallin mukaisesti. Tavoitteena on, että tavoitteet, toimenpiteet, resurssit ja mittarit ovat yhtenäiset kaupungin talousarvion ja -suunnitteluvuosien kanssa sekä Selänteen talousarvion ja -suunnitteluvuosien kanssa niiltä osin kuin suunnitelma on yhteistä. Hyvinvointisuunnitelman arviointi tapahtuu osavuosikatsauksissa ja toimintakertomuksissa tilinpäätöksen yhteydessä. Laajassa hyvinvointikertomuksessa esitetty hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025. Valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa vuosiraporttien yhteydessä.

Hyvinvoinnin painopisteitä vuodelle 2022–2025 ovat:

- Tukea myönteisille elintavoille ja terveyskäyttäytymiselle
- Tukea digiosaamiseen
- Tukea mielenhyvinvointiin ja päihdehaittojen ehkäisyyn
- Luontoympäristö vahvistamassa kokonaisvaltaista hyvinvointia
- Taide ja kulttuuri vahvistamassa kokonaisvaltaista hyvinvointia
- Järjestöyhteistyö vahvistamassa kokonaisvaltaista hyvinvointia
- Osallisuus ja vaikuttaminen vahvistamassa kokonaisvaltaista hyvinvointia
- Viestintä on ihmislähtöistä
- Aktiivinen yhteistyö hyvinvointialueen kanssa.

Strategiset tavoitteet 2018–2021 avaamaan tavoitteita ja käytettyjä värikoodeja. Lähde: Pyhjärven kaupunkistrategia 2030, s. 18.

STRATEGISET TAVOITTEET 2018-2021			
1. Saavutettavuudesta infrastruktuurista ja osaamisesta vetovoimaa	2. Elinvoimasta hyvinvoinnista pitovoimaa	3. Kaupunkikonsernin tasapainoinen talous ja konserniyhtiöiden rooli elinvoiman edistämässä	4. Alueellinen yhteistyö ja vuorovaikutus
<ul style="list-style-type: none"> • Liikenne- ja tietoliikenneyhteydet työelämän ja vapaa-ajan muutokseen vastaamassa • Liikenteen ja logistiikan virran hyödyntäminen elinkeinon kehittämisessä • Ainutlaatuinen maanalainen infrastruktuuri ja maanalaisen toiminnan osaaminen • Paikallisten osaamisklustereiden rakentaminen • Resurssiviisas Pyhäjärvi • Viihtyisä elinympäristö 	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvinvoiva kasvuyhteisö • Sivistyksestä virtaa • Kantokykyinen palvelutuotanto • Mukaan vetävä toimintakulttuuri • Luonnon hyödyntäminen hyvinvoinnin rakentamisessa 	<ul style="list-style-type: none"> • Talous tasapainossa • Tytäryhtiöiden elinvoimatyö • Kestävät ja vaikuttavat investoinnit • Henkilöstön osaamisen ja jaksamisen kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiivinen ja erottuva Pyhäjärvi • Alueellinen yhteistyö vastaamaan elinvoimatyön haasteita • Resurssiviisas inhimillisessä pääomassa

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Hyvinvoiva kasvuyhteisö	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Lapset ja nuoret saavat riittävästi tukea	Varhaiskasvatuksen erityisen tuen tarpeisiin pystytty vastaamaan	Varhaiskasvatuksen erityisopettaja käytettävissä Varhaiskasvatuksen kuraattorin työpanos 1pv/vko Tarvearviointia kehitetty esimerkiksi LPM -keskustelun avulla Koulutusta tarjottu	LPM-keskustelujen määrä vähintään 75 % perheistä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan resurssi käytössä. Varhaiskasvatuksen kuraattorin työn sisällön jakaantuminen yksilö/yhteistyö Koulutuspäivien määrä/hlö vähintään nykyinen
	Perheille joustava päivähoitomalli.	Päivähoidon resurssit turvattu.	Päivähoidon osallistumisaste nousut.
	Koulujen oppilashuollon riittävyys turvattu.	Nykyinen henkilöstömitoitus oppilashuollossa Monialainen/yhteisöllinen ja yksilöllinen oppilashuolto-työ Koululääkäripalvelu	Kouluterveyskyselyn tulokset säilyneet valtakunnan keskitasoa parempina. Kuraattorityön jakaantuminen yhteisölliseen ja yksilötyöhön. Koulupsykologityön jakaantuminen: yhteisöllinen työ ja oppimisvaikeuksien tuki ja muu yksilökohtainen työ Monialaisen/yhteisöllisen oppilashuoltotyöryhmän kokoontumiskerrat.
	Nuorisotilat ja sähköiset palvelut mm. Discord käytössä	Nuorisopalvelut	Kävijämäärät
	Erityisasiantuntijoiden saatavuus	Puheterapeutti, toimintaterapeutti Perheneuvola, sosiaalityöntekijä- ja ohjaaja, lääkäri	Jonotusajan pituus ja asiakasmäärät
	Eri toimijoiden koordinointi	LPM -yhdyshenkilöitä HYTE/LAPE -ryhmä LAPE yhteyshenkilöt	LAPE-ryhmän toiminta jatkunut
	Erilaisten perheiden tarpeiden huomioiminen	Toimijoiden välinen yhteistyö Oppilashuollon resurssit säilyneet Hankerahoitusta hyödynnetty	Toimintamalleja kehitetty varhaiskasvatuksessa ja kouluissa
	Voimaperhemalli otettiin käyttöön neuvoloissa 4 vuoden ikäisten perheille. Lisäksi aloitetaan 3-vuotiaiden perheille kokeiluna levittää ko. toimintamalli käyttöön. Tavoitteena antaa ohjausta ja neuvontaa vanhemmille,	Neuvolan terveydenhoitajat, ohjaus digitaalisina ostopalveluina Turun yliopiston kautta	Tukea tarvitsevien määrä, aloittaneiden sekä ohjelman läpikäyneiden määrä

ehkäistä varhaisessa vaiheessa ongelmien syntyä sekä ehkäistä lasten myöhäisempää syrjäytymistä. Se-länne		
Ihmeelliset vuodet vanhemmuusryhmä	Lapsiperheiden sosiaalipalvelut, perheneuvola	Asiakasmäärä
Perhekeskustoimintamallin syventäminen ja toiminnan sujuvoittaminen	Lasten ja nuorten ja perheiden parissa toimivat	Yhteiset kokoontumiset Sujuva yhteistyöprosessi
Lapsiperheille tarjotaan riittävästi tukea kotiin. Lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa vuoden 2021 alusta ensisynnyttäjille ja monikkoperheille mahdollisuuden kahteen maksuttomaan kotipalvelukäyntiin.	Lapsiperheiden kotipalvelu	Käyntimäärät
Lapsiperheiden sosiaalipalvelut tukee matalalla kynnyksellä lapsiperheitä eri elämäntilanteissa. Tuen muotoja voivat olla sosiaaliohjaus, palvelutarpeen arviointi, palveluohjaus, pyydä apua nappi, lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, tukihenkilötoiminta, tukiperhe-toiminta, pieni taloudellinen tuki esim. perhelomat	Lapsiperheiden sosiaalipalvelut	Asiakasmäärät, tavoitteena, että lapsiperheiden sosiaalipalveluissa on enemmän asiakkaita kuin lastensuojelussa.
Lastensuojelu on erityispalvelu, joka toimii monialaisesti lasten, nuorten ja perheiden tarpeet/haasteet huomioiden. Lastensuojelun tukimuotoja ovat avohuolto, sijaishuolto ja jälkihuolto	Lastensuojelu	Asiakasmäärät Lastensuojelussa sosiaalityöntekijällä voi olla vuoden 2022 alkaen enintään 35 asiakasta ja vuoden 2023 alusta 30 asiakasta/ sosiaalityöntekijä

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Sivistyksestä virtaa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Peruskoulun jälkeiseen kou- lutukseen ha- keutumisen tu- keminen	Peruskoulussa menestymisen tukemi- nen - opinto-ohjaus - oppilashuolto - yksilöllisyyden huomioiminen - henkisen hyvinvoinnin tukeminen	Oppilashuollon resurs- sien ja henkilöstön py- syvyyden turvaaminen LPM-keskustelut käy- tössä ja hyödynnetty Perheneuvola, seura- kunta, järjestöt, kau- punki	Kouluterveyskyselyn tulok- set
	Oppimisen tuki	Joustavien opetusryh- mien muodostaminen tarvittaessa	Kouluterveyskyselyn tulok- set
	Etsivän nuorisotyön toiminta	Etsivän nuorisotyönte- kijä	Etsivän nuorisotyön piirissä olevien nuorten määrä Verkostoituminen onnistunut nuorten kanssa toimivien vä- lillä NEET-nuorten prosenttiosuus ko. ikäryhmästä
	Oppilaanohjaus, oppivelvollisuuslain mukaan alle 18-vuotiaille on osoitettava koulutuspaikka, myös tilanteissa, joissa aloitettu koulutus syystä tai toisesta keskeytyy.	Oppivelvollisuusvas- taava (opo)	Keskeytyneiden opintojen määrä
	Taiteen perusopetuksen tukeminen	Kansalaisopisto, mu- siikkiopisto ja tans- siopisto	Taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuor- ten suhteellinen osuus alle 18-vuotiaista

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Mukaan ve- tävä toiminta- kulttuuri	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Elintapojen myönteinen kehittyminen	Hyvinvointineuvola lapsille ja perheille. Neuvokas Perhe -toiminnan vakiinnuttaminen.	Kouluterveydenhuolto, lasten neuvola ja kaupungin liikuntapalvelut.	Osallistujien määrä perheet / käynnit
	Kouluikäisten elintapaohjaus / Selänne, koulutoimi Järjestöt, yhdistykset	Liikuntapalveluiden ohjatut ryhmät Vapaa-ajanohjaaja Opettajat	Terveydenedistämisen aktiivisuus perusopetuksessa TEA-pistemäärä Asiantuntijavierailut väh. 1 krt / lukukausi
	-Liikunta Liikuntaneuvontaa toteutetaan yksilöllisesti/ryhmässä	Kouluterveydenhuollon henkilöstö Järjestöt, yhdistykset, yritykset	Toiveruokapäivä toteutetaan 1krt/ruokalista
	-Ravitsemus; Ruokalistasuunnittelussa huomioidaan saadut asiakaspalautteet Ravitsemustiedon jakaminen	Ruokapalveluhenkilöstö Ravitsemusterapeutti/ ruokapalveluhenkilöstö	Noudatetaan ravitsemussuosituksia Ravitsemusterapeutin luentojen määrä
	Terveyslentojen järjestäminen yhteistyössä yhdistysten ja yritysten kanssa	HyteLape-ryhmä	Ruokapalveluissa toteutetaan lähiruuan ja kasvien käyttöä Luentojen määrä
	Edullinen / maksuttomat liikuntapaikat ja -palvelut	Liikkuva Koulu hanke Alle 19-vuotiaiden maksuttomat uinnit ja kuntosalin käyttö	Ylipaino, %-aste 8 ja 9.luokan oppilaista pienentynyt Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, %-aste 8. ja 9. luokan oppilaista pienentynyt
	Asiantuntijavierailut ja muut ehkäisevät tukimuodot päihdeasioissa/koulutoimi	Kouluterveydenhoitajat ja lääkäri	
Ravitsemusterapeutin luennot yläkoululaisille / kouluth	Nuoriso- ja liikuntapalvelut sekä oppilas- huolto	Tupakoi päivittäin osuus ko. oppilaista (kouluterveyskysely) pienenee Nuuskan ja päihteiden käytön väheneminen (kouluterveyskysely)	

Nuorten aikuisten ja työikäisten hyvinvoinnin edistäminen

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Sivistyksestä virtaa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien määrän väheneminen	Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen ja ohjaus / etsivä nuorisotyö	Etsivän nuorisotyöntekijä Työllisyyskoordinaattori	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24 v, määrä pienentynyt
Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen ja ohjaus	Työpajatoiminnan jatkuminen	Yksilöohjaajat	Etsivän nuorisotyön piirissä olevien nuorten määrä

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Sivistyksestä virtaa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Työllisyyden ja työkyvyn kehittämistoimet	Työpaikkojen lisääminen Aktiivinen elinkeinopolitiikka Pyhäjärven kaupunki ja Pyhäjärven Kehitys Oy	Tarvittavat investoinnit Pyhäjärven Kehitys Oy Kaupunginjohtaja Työllisyyskoordinaattori	Työttömyysprosentti Työllisten määrä
	Työllisyyden tukitoimet Pyhäjärvi lisä (yrittäjät ja järjestöt) Kaupunki	Työllisyyskoordinaattori	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä
	Työttömien terveystarkastukset Selänne Monialainen työllistämistä edistävä palvelu (Typ ja aktivointisuunnitelmat)	Työterveydenhoitaja/Selänne Sosiaalitoimi, TE-toimisto, Kela, kaupunki	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25–64-vuotiaat, osuus vastaavan ikäisestä väestöstä Työllistämislisän käyttömäärä/vuosi Työmarkkinatuen kuntaosuus Sairastavuusindeksit
Toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen	Henkisen hyvinvoinnin tukeminen	Mielenvireyskeskus, seurakunta, järjestöt, kaupunki	
	Taloudellinen ohjaus ja tuki, sosiaaliohjaus, sosiaalinen kuntoutus	Aikuissosiaalityö, Kela	asiakasmäärät, toimeentulotukipäätösten määrät

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Mukaan vetävä toimintakulttuuri Luonnon hyödyntäminen hyvinvoinnin rakentamisessa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Elintapojen myönteinen kehittyminen	Savuton Pyhäjärven kaupunki	Tupakoinnin lopettavien korvaushoito, (noin 200 €/hlö)	Korvaushoitojen määrä vastaa kysyntää
	Monipuoliset ja edulliset liikuntapaikat	Kuntosalin ja uimahallin ilmainen käyttö Time Out toimintaan osallistuvilla. Liikunta/ravitsemusneuvonta/vapaa-ajanohjaaja.	Vertaistukiryhmien toteutuminen, painonhallinnan etäohjauksen toteutuminen
	Järjestötoiminnan tukeminen	Järjestöavustukset, maksuttomat tilat	Avustusten määrä pysyy vähintään entisellään Nuorisotilojen käyttöaste
	Harrastustoiminnan monipuolistaminen ja tiedotuksen tehostaminen Liikuntaneuvonta/Selänne ja liikuntapalvelut	Vapaa-ajanohjaaja	Terveystiedon edistämisen aktiivisuus liikuntatoimissa, TEA -pistemäärä parantunut/pysyy hyvänä Liikuntaryhmissä kävijämäärät vähintäänkin ennallaan
	Time Out -toiminnan jatkuminen	Sairaanhoitajat/fysioterapeutit	Kutsuntojen tilastot
	Matalankynnyksen lihaskuntajumpat työkäisille		Eriyisuintikorttien määrä. Tulppa -ryhmien määrä
	Maksuton erityisuintikortti	Tiedostetaan, mutta haasteellinen toteuttaa koska kohderyhmä ei ole asiakaskuntaamme pääsääntöisesti	Hyvinvointitapahtuman järjestäminen säännölliseksi
	Elintapaohjausta ja Tulppa-ryhmät/Selänne Ravitsemuksesta/Kaupungin ruokapalvelut		
	Aivoterveyttä edistävän työhyvinvointi hankkeen valmistelu ja haku	Peruspalvelukuntayhtymä Selänne Pyhäjärven kaupunki	Hanke käynnistyy
	Luontoresepti, kulttuuriresepti ja aivoterveysresepti käytössä hyvinvoinnin edistämiseksi / kaupunki	Teknisten palveluiden henkilöstö, kulttuurituottaja, järjestöyhteistyö/hyte/lape-ryhmä Pyhäjärven kaupunki, järjestöt	Sairastavuusindeksi
Aivoterveyttä edistävät tapahtumat			

Ikääntyvien hyvinvoinnin ja kotona asumisen edistäminen

Strateginen tavoite 2. ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Hyvinvoiva kasvuyhteisö	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Ikääntyvien toimintakyvyn ja kotona asumisen edistämisen sekä elintapojen myönteinen kehittyminen	Kolmannen sektorin, liikuntapalveluiden, kulttuuripalveluiden ja seurakunnan järjestämät vertaistuki-, liikunta- ja muut toimintaryhmät *Järjestöt, liikuntapalvelut, seurakunta Kaupunki	Ikäihmisten liikuntaneuvoja (vapaa-ajanohjaaja), kulttuurisihteeri, vapaaehtoistoiminta Edulliset liikunnan senioripassit ikäihmisille	Liikuntaryhmien/vuorojen kävijämäärät mittarina Ikäihmisten kulttuuri- ja liikuntatapahtumien määrät Ikäihmisten kuntokartoitukset (myös ikäryhmävalmennuksissa)
	Liikuntaneuvonta/Selänne/liikuntapalvelut	Liikuntapalvelujen henkilökohtaiset / pienryhmien ikäryhmävalmennukset Vapaa-ajanohjaaja Yhteistyö järjestöjen kanssa	Seniorineuvolan tarkastusten määrä
	Kotona-asumisen tukemisen muodot vakiintuvat Kaupunki/Selänne	Ohjastukea/avustusta järjestöjen liikuntaan Tukipalveluseteli on käytössä siivoukseen ja kodinhoidollisiin ulkotöihin (Selänne) Palveluliikenne	Ennaltaehkäisevien kotikäyntien määrä Kotona-asuvien yli 75-vuotta täyttäneiden % määrä on vähintään 93 % Yhteistyötapaamisen toteutuminen, osallistuvien järjestöjen määrä Palveluliikenteen käyttöaste
	Henkisen hyvinvoinnin tukeminen	Mielenvireyskeskus, sosiaalitoimi, seurakunta, järjestöt, VIVA-hanke, kaupunki	Kaupungin erillismääräraha tukipalveluseteliin toteutuu Kuntalaiskyselyn tulos joka toinen vuosi Sairastavuusindeksit
	Toteutetaan uudistuvaa ikäihmisten ravitsemussuosituksia 55+/Ruokapalvelut Ateriapalvelun asiakkaille ruoat toimitetaan tilauksen mukaan kotiin asti joka päivä	Ruokapalvelut tekevät yhteistyötä kotihoidon (Selänne) kanssa Ruokapalveluhenkilöstö/Työntalo Namon	Ravitsemussuosituksien mukainen ruuan valmistus. Ateriapalvelun vaikutus → monipuolinen ruokavalio RAI-mittari MNA-mittari Asiakkaan tapaaminen -> sosiaalinen tapahtuma
	70-vuotiaiden terveystarkastukset	Selänne vanhuspalvelut	Ikävuositarkastuksen toteutuminen % ko. ikäryhmästä
	Esteettömän asumisen kehittäminen lähellä palveluita. Kaupunki Kiinteistö Oy Rillankivi	Riittävät vuokra- ja omistusasumisen vaihtoehdot lähellä palveluita. Kaupungin osalta vastuu Kiinteistö Oy Rillankivellä vuokra-	Vuonna 2022 kaksi uutta hissillistä kerrostaloa Senioritalo, rakennuttaja Kuusikkoaho Oy. Toinen

		asumisen osalta. Omistus- asumisen kehittäminen kaupungin elinkeinopalve- luiden (khall) vastuulla.	yksityinen asunto-osake- yhtiö.
Palveluohjaus ja kotikuntoutus toteu- tuu ja kehittyi/ Selänne	Selänne; terveys- ja van- huspalvelut, hyvinvointi- palvelut	Matalan kynnyksen palve- lupiste ja seniorineuvola	Asiakaslähtöisen palve- luohjauksen toteutuminen ja odotusajat Kotikuntoutusasiakkaiden määrät Seniorineuvola-asiakkai- den määrät ja palvelupiste asiakkaiden määrä
Kotona asumista tukevien palveluiden kehittyminen ja hyvinvointiteknologian hyödyntäminen. Aktiivinen kodin muutostöiden ohjaus ja suunnittelu. Peruspalvelukuntayhtymä Selänne Pyhäjärven kaupunki Kiinteistö Oy Rillankivi	Videovisit etäpalvelu koti- hoidossa Videovisit toiminnallinen päiväsäilytys ja etäkuntou- tus Selänne; terveys- ja van- huspalvelut ja sosiaalipal- velut, seurakunta, yksityi- set palveluntuottajat, jär- jestöt, seurakunnat, kau- punki ja Kiinteistö Oy Ril- lankivi	Hyvinvointiteknologian hyödyntäminen eri palve- lutoiminnoissa ja toimin- nan arvioinnissa. Virtuaalikutikäynnit ensisi- jaisina käynteinä palve- luita avattaessa. Toteutuneet etäkuntou- tusryhmät Toteutuneet etäpäivätoi- minta/ seniorikahvilaker- rat Kotona asuu yli 75-vuoti- aista 93 % ja käytössä oleva hyvinvointitekno- logia kotona asumisen tu- kena.	
Omais- ja perhehoitajien terveystarkas- tusten toteutuminen sekä omais- ja perhehoitajien tukeminen.	Selänne: terveys- ja van- huspalvelut, hyvinvointi- palvelut sekä järjestöt		Omais- ja perhehoitajien terveystarkastukset toteu- tuvat 100 %:sti
Omaishoitajien vapaapäivät toteutu- vat. Selänne	Vuorohoitopaikat, toimek- siantosopimukset, perhe- hoito		Omaishoitajat käyttävät 100 %:sti vapaapäivät

EVA-menetelmän käyttö päätöksenteossa

Strateginen tavoite 4 ALUEELLINEN YHTEISTYÖ JA VUOROVAIKUTUS			
TAVOITE: Resurssi- viisaus inhimilli- sessä pääomassa	TOIMENPITEET JA VASTUU- TAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Vaikutusten en- nakkoarviointi (EVA) - menetel- mät käytössä pää- töksenteossa suun- nitelmallisesti	Toimielimet tekevät päätök- siä EVA:n käytöstä. Päätösten valmistelijat ja esittelijä. Tarvittaessa osallis- tetaan asiantuntijoita.	Yhteiset EVA-mallit kaikilla hallintokunnilla ja tytäryhti- öillä. Kaupungin ja tytäryhtiöiden oma henkilöstöresurssi	EVA:n käyttömäärät / vuosi

Koettu hyvinvointi

Elinympäristö, taide ja kulttuuri hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä

Strateginen tavoite 1 SAAVUTETTAVUUDESTA, INFRASTRUKTUURISTA JA OSAAMISESTA VETOVOIMAA			
TAVOITE: Viihtyisä elinympäristö	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Fyysisen elinympäristön suunnittelu ja toteutus tukee asukkaiden ja yhteisöjen turvallisuutta ja hyvinvointia	Maankäytön, asumisen, kaavoituksen, liikenteen ja ympäristön suunnittelu. Tekniset palvelut	Ostopalvelut/suunnittelu Kaupungin omana työnä/urakointina	Ympäristöinvestoinnit/vuosi Kuntakyselyn tulokset jtv Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä verrattuna 10.000 vastaavan ikäiseen henkilöön.

Strateginen tavoite 2 ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: *Hyvinvoiva kasvuyhteisö *Sivistyksestä virtaa *Kantokykyinen palvelutuotanto *Mukaan vetävä toimintakulttuuri *Luonnon hyödyntäminen hyvinvoinnin rakentamisessa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Asukkaiden ja vapaa-ajan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen	Eri ikäryhmien osallisuuden lisääminen	Kuntajohto, Hyte/Lape-ryhmä Kulttuurituottaja, yhteisöasiamies, vaikuttamistoimielimet, työllisyyskoordinaattori, Työntalo Namon	
	Kulttuuripalvelujen saavutettavuuden edistäminen: -lapset, nuoret, ja lapsiperheet -nuoret aikuiset ja työikäiset -ikäihmiset -erityisryhmät Vetovoimaisten tapahtumien järjestäminen	Kulttuurituottaja, vastaava vapaa-ajanohjaaja Kihutoimikunta Yhteisöasiamies Kulttuurituottaja Vastaava vapaa-aikaohjaaja Hyte/Lape ryhmä Nuorten vaikuttajaryhmä Vanhus- ja vammaisneuvosto	Tapahtumien määrä/kävijämäärä Palautteet sekä kyselyt Kulttuurin TEAviisarin positiivinen kehitys Palautteet sekä kyselyt
	Luontokohteista huolehtiminen ja markkinointi	Tekniset palvelut/ostopalvelut/urakointi	Tapahtumien määrä/osallistujamäärä/palautteet

	Luontoliikuntaan ja metsäluonnon saavutettavuuteen panostaminen. Tekniset palvelut, hyvinvointipalvelut, hallintopalvelut	Kulttuuripalvelut, liikuntapalvelut, Työntalo Namon	
	Kirjasto- ja monitoimitalon toteuttaminen	Tekniset palvelut	
	Yhteisöohjelman valmistelu	Yhteisöasiamies/järjestöt/yhdistykset	Yhteisöohjelma valmis 2022
	Viestitään hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä vuorovaikutteisesti.	Hyte/Lape-työryhmä Pyhjärven kaupunki Peruspalvelukuntayhtymä Selänne	Ppky Selänteen uudet kotisivut on avattu. Pyhjärven kaupungin kotisivujen terveys- ja hyvinvointi osio on päivitetty. Hyvinvointitapahtuma.
	Kehitetään digituen toiminta kaupunkilaisille vapaaehtoistoimijoiden ja julkisten palvelutoimijoiden ja koulutusorganisaatioiden kesken	Kuntajohto Hyte ryhmä Yhteisöasiamies Digituen verkosto	Kaupunkilaisten digiosaaminen paranee
	Valmistellaan osallisuusohjelma	Kuntajohto Hyte/Lape ryhmä Yhteisöasiamies Kulttuurituottaja	Nimetään osallisuusohjelmaa valmisteleva työryhmä. Osallisuusohjelma valmis 2021.

Strateginen tavoite 2 ELINVOIMASTA JA HYVINVOINNISTA PITOVOIMAA			
TAVOITE: Hyvinvoiva kasvuyhteisö	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Kuntaimago parane	Pyhjärven ikäystävällinen Pyhjärvi teeman mukainen hyte-työ	Kuntajohto Hyte/Lape -ryhmä Kaikki palvelualat	Pyhjärven hyte toimintamallia 'Ikäystävällinen Pyhjärvi' toteutetaan
	Hyte kertoimen tulosindikaattorit paranevat *)	Kaikki palvelualat Selänne	TEA-pistemäärä kuntajohdossa
	Toteutetaan hyvinvointiviestintää kaupungin, Selänteen, järjestöjen, yhdistysten ja yritysten yhteistyönä.	Kaikki palvelualat toimijoina	Näkyvyys mediassa ja sosiaalisessa mediassa; mainintojen/artikkelien

Strateginen tavoite 1 SAAVUTETTAVUUDESTA, INFRASTRUKTUURISTA JA OSAAMISESTA VETOVOIMAA			
TAVOITE: Liikenne- ja tietoliikenneyhteydet työelämän ja vapaa-ajan muutokseen vastaamassa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
	Sosiaalinen media on aktiivisessa käytössä (fb:t ym:t)	Kaikki palvelualat	Lukumäärä FB tykkääjien lukumäärä

Asukkaiden kokemustiedon hyödyntäminen hyvinvointityössä

Strateginen tavoite 4 ALUEELLINEN YHTEISTYÖ JA VUOROVAIKUTUS			
TAVOITE: Resurssiviisas inhimillisessä pääomassa	TOIMENPITEET JA VASTUUTAHO	RESURSSIT	ARVIOINTIMITTARIT
Asukkaiden osallistaminen	Kuntalaiskysely toteutetaan kerran valtuustokaudella ja kokemustietoa kerätään hyvinvointitapahtumassa ja neuvostoissa sekä nuorisovaltuustossa x1 / vuosi yli 17-vuotiaille. Kaupunki hallintopalvelut, hyvinvointipalvelut, Hyte/Lape työryhmä	Toimialueiden johtajat Kulttuurituottaja Yhteisöasiamies	Toteutunut kuntalaiskysely kerran valtuustokaudessa. Välissä hyödynnetään edellisestä hyvinvointikyselystä saatua kokemustietoa. Suunnitelmallisen kokemustiedon keräyksen toteutumiskerrat/vuosi
	Sosiaali- ja terveystoimessa käytössä v. 2019 Roidu -asiakastyytyväisyyden mittausjärjestelmä. Mittausjärjestelmällä voidaan selvittää sosiaali- ja terveystoimen eri palveluiden ja yksiköiden asiakastyytyväisyyttä. Ppky Selänne Turvallisuuskysely toteutettu v. 2020	Selänne Tekniset palvelut/liikenneturvallisuustyöryhmä	Palaute näkyy reaaliaikaisesti Ppky Selänteen sivuilla

7. Kertomuksen vastuutaho ja laatijat

Kaupunginhallituksen nimeämä hyvinvointiryhmä. Hyvinvointiryhmää on täydennetty LAPE- työryhmän edustajilla. HYTE-LAPE työryhmä on työssään hyödyntänyt eri alojen asiantuntijoita.

Kansilehden kuvat: Pyhäjärven kaupungin kuvapankki.